

Förvaltningsplan för vargstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriet 2015

Julkaisun nimi:

Förvaltningsplan för vargstammen i Finland

Julkaisija:

Jord- och skogsbruksministeriet

4/2015

ISBN 978-952-453-878-7 (Verkkojulkaisu)

Innehåll

1	Stamförvaltningens mål	8
2	Samarbete mellan medborgare, viltförvaltning och rovdjursforskning	9
	2.1 Tillit och information	9
	2.2 Medborgarnas möjligheter att påverka förvaltningen av vargstammen	10
3	Uppföljning av vargstammen och stamuppskattningar	11
4	Ingripande mot vargar som orsakar upprepad olägenhet eller problem	12
	4.1 Fördrivning och dödande av vargar som upprepade gånger orsakar problem	13
	4.2 Stamvårdande jakt på varg	14
5	Förebyggande av olagligt dödande av vargar	16
6	Förebyggande och ersättning av skador	17
	6.1 Förebyggande av hundskador	17
	6.2 Förebyggande av får- och nötkreatursskador	19
	6.3 Förebyggande av renskador	19
	6.4 Ersättning av vargskador	20
7	Särskilda frågor vid förvaltning av vargstammen	21
	7.1 Förvaltning av vargstammen i renskötseområdet	21
	7.2 Förvaltning av vargstammen	22
	7.3 Varghybrider i naturen	22
	7.4 Uppfödning av varghybrider	24
	7.5 Akuta farliga situationer	24
	7.6 Utnyttjande av vargen	25
	7.7 Sjukdomar	25
	7.8 Utplanteringar av vargar	26
	BILAGA 1: Revirsarbetsgrupp och vargsamordnare	28
	BILAGA 2: Utveckling av nätverket för observation av rovdjur i renskötseområdet	29
	BILAGA 3: Identifiering av vargindivider med hjälp av DNA-analyser av vargavföring	29
	BILAGA 4: Utnyttjande av viltkamerabilder i uppföljningen av vargstammen	30
	BILAGA 5: Skapa tröskelvärden för när man skall ingripa mot vargar som kommer nära bosättning	30
	BILAGA 6: Effekter av fördrivning av varg	31
	BILAGA 7: Förvaltningsplanens effektivitet - medborgarnas oro	31
	BILAGA 8: Stamvårdande jakt på varg under vintern 2015 och 2016	32
	BILAGA 9: Revirvårdeshandel	33

INLEDNING

Förvaltningsplanen för vargstammen är ett verktyg för adaptiv kontroll över populationen. Planens syfte är att sammanjämka skyddet av varg och behoven hos människor som bor och arbetar i vargområden. Planen är också ett svar på de internationella åtaganden som gäller Finland.

Den första förvaltningsplanen fastställdes år 2005. Populationen började växa under planprocessen och var som störst år 2007 då man uppskattade antalet vargar till minst 270–300. Därefter började populationen minska i antal, enligt uppskattningen var den som minst år 2012, dvs. 120–35 individer. Olaglig jakt anses vara den viktigaste orsaken till att populationen minskat.

Samtidigt som vargpopulationen minskade ökade de kritiska ställningstagandena mot vargen och vargpolitiken. Dessa kritiska attityder bygger på två aspekter: å ena sidan tycker man att vargen förlorat sin naturliga skygghet för människor när den också brett ut sig till områden med tätare bebyggelse, å andra sidan upplever människor som bor i vargområden att de saknar sätt att hantera vargens problematiska beteende.

På uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet togs år 2013 fram en bedömning av utveckling av den nationella politiken kring de stora rovdjuren. Resultaten skapade ett bärande underlag för uppdateringen av förvaltningsplanen.

Planen bereddes tillsammans av Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet (tidigare Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet) under ledning av jord- och skogsbruksministeriet. Arbetet byggde på ett pragmatiskt planeringssätt. Utgångsläget var en problembaserad växelverkan mellan viltförvaltningen, forskarna och aktörerna i det civila samhället. I stället för enkelriktade informationsmöten baserade sig arbetet på konkreta dialoger, samarbete och försök att hitta och ta fram lösningar. Målet var att skapa nya tanke- och handlingsätt som skulle leda till att människa och varg bättre kan leva i samma områden.

Åtgärderna för förvaltning av vargstammen bygger till stor del på människors åsikter om stamförvaltningen. För att kunna identifiera de problem som vargens närvaro orsakar, öppnade man ett diskussionsforum på Internet. Vem som helst kunde registrera sig som diskussionsdeltagare.

I arbetet med att ta fram förvaltningsplanen ingick också en på slumpmässigt urval baserad enkätundersökning bland människor som bor i och utanför vargområdena. Hösten 2014 organiserade man tankesmedjor i vargområdena samt regionala tillfällen för intressegrupper. Vidare ordande man en tankesmedja som gällde renskötselområdet samt ett temaseminarium kring vargens genetik.

Denna förvaltningsplan innehåller allmänna mål för förvaltning av vargstammen i Finland samt de konkreta åtgärder och projekt som bidrar till att såväl det civila samhället, viltförvaltningen, forskningen som själva vargen gagnas av den samarbetsbaserade revirspecifika stamförvaltningen.

1 Stamförvaltningens mål

Utgångsläget för förvaltningen av vargstammen är vargrevirspecifikt. Detta innebär att målen och åtgärderna fastställs per vargflock och reviområde. De bekymmer och behov som människor i vargområdena har tas i beaktande genom åtgärder som inte riskerar flockens livskraft.

Målen för förvaltning av vargstammen i Finland:

Mål 1.

Att nå och bevara stammens gynnsamma skyddsstatus

En gynnsam skyddsstatus når man genom att trygga livskraften hos alla flockar. Finland har redan länge försökt nå en gynnsam status med hjälp av strängt skydd, dock utan framgång. Att skydda vargen lyckas endast om bekymren och behoven hos människor i vargreviren blir beaktade vid stamförvaltningen. Det nya revirspecifika systemet ger bättre möjligheter att trygga vargflockarnas livskraft och de lokala aktörernas delaktighet när man planerar och genomför stamförvaltningen.

Gynnsam skyddsstatus

I denna plan ses gynnsam skyddsstatus utifrån kraven i EU:s habitatdirektiv. Enligt direktivet anses bevarandestatusen gynnsam när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bevaras på lång sikt.

En gynnsam skyddsstatus fastställs enligt artikel 17 i habitatdirektivet.

Minsta livskraftiga population

En minsta livskraftig vargpopulation är 25 reproducerande par. Som reproducerande par betraktas sådana par som producerar avkomor vid en uppskattad tidpunkt. Av de reproducerande par som lever på båda sidorna av den finska och ryska gränsen räknas hälften med i den finska vargpopulationen. Antalet flockar samt populationens och flockarnas livskraft bedöms årligen utifrån Naturresursinstitutets stamuppskattning.

Mål 2.

Att inkludera uppföljning av vargstammen i nätverket av rovdjurskontaktpersoner

I Finland sker uppföljning av vargstammen med frivilligkrafter. Utbildade och utsedda rovdjurskontaktpersoner kontrollerar och registrerar vargobservationerna i TASSU-internetsystemet. Målet är att nätverket av kontaktpersoner täcker hela landet. Viltförvaltningen och viltforskningen ordnar årligen ett utvecklings- och diskussionsmöte för alla kontaktpersoner. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet bedömer årligen nätverkets täckning och verksamhet.

Mål 3.

Att ta fram sätt att förbättra samexistensen mellan människa och varg

Med hjälp av revirspecifik stamförvaltning samt genom samarbetsgrupper som bildas i vargområdena ges lokala invånare möjligheter att påverka. Samarbetsgrupperna ska bedöma det lokala vargläget och begrunda förebyggande åtgärder samt frågor som hänför sig till stamförvaltningsrelaterad jakt. Ytterligare förbättras samexistensen genom att ingripa mot individer som orsakar oreda eller skada.

Mål 4.

Att skapa tillit mellan aktörer

Viltförvaltningens och viltforskningens växelverkan med medborgarna ökas. Att skapa tillit bygger på samarbete och informationsutbyte. I alla viltcentralområden ordnas varje år ett möte mellan viltförvaltningen, viltforskningen och de olika aktörerna i vargområdena. På dessa möten bedöms hur stamförvaltningens mål har uppnåtts samt planeras åtgärder som behövs. Arbetet med att skapa tillit följs upp.

Mål 5.

Att snabbt reagera på vargproblem och förebygga skador

Lokala invånare, Finlands viltcentral och polisen kan tillsammans reagera snabbt på de skador som vargar orsakar. Målet är att förebygga skador av varg, förebyggande metoder utvecklas aktivt. Skadorna ersätts fullt ut, ett system för snabbare utbetalningar utvecklas. Polisen och Finlands viltcentral sammanställer årligen statistik över skadorna och andra problematiska fall. Jord- och

skogsbruksministeriet framställer varje år statistik över skadeersättningar.

Mål 6.

Att på ett effektivt sätt ingripa för att stoppa olagligt dödande av varg

En systematisk förvaltning av vargstammen är möjlig om man lyckas stoppa det olagliga dödandet. Det lokala närsamhället har en stor roll när det gäller att förebygga olagligheter. Jaktklubbar i vargområdena spelar den största rollen i detta arbete. Även de övervakande myndigheterna ska effektivisera övervakningen i vargområdena. Utfallet av arbetet med att förebygga olagligt dödande följs upp med hjälp av observerade fall samt forskningens uppskattning av icke statistikförd avgång.

Mål 7.

Att stärka betydelsen av vargen som en värdefull naturresurs

Vargen är en viltart i Finland, men den har inte ett likadant värde som vilt som till exempel björnen. Vargens värde ökas genom stamvårdande dispenser. De djur som fällts med stöd av dispenser hör som byte till dispensinnehavaren. Värdesättningen av varg ökas också med hjälp av information och utbildning. Även medier har en ansvarsfull roll när det gäller att sprida information om vargar.

2 Samarbete mellan medborgare, viltförvaltning och rovdjursforskning

2.1 Tillit och information

Ett centralt mål i förvaltningsplanen är att skapa tillit mellan de olika aktörerna inom förvaltningen av vargstammen. Bristen på tillit syns i att aktörerna är osäkra på varandras kunskaper, motiv och handlingar. Öppen dialog och konkreta handlingar för ett gemensamt syfte är hörnstenar för att bygga upp tillit.

Det har rått ett brett misstroende mot viltförvaltningens goda vilja och syfte i fråga om förvaltningen av vargfrågor. Det har också riktats kritik mot syften och metoder för rovdjursforskningen vid Naturresursinstitutet (tidigare Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet). Viltförvaltningen har haft som mål att nå en gynnsam skyddsstatus för vargstammen. Viltforskningen har haft i uppgift att uppskatta vargstammens storlek och struktur.

Tilliten bygger på tron på informationens riktighet och att informationen används för rätt ändamål. Den förra syftar till forskningsmetoder och den senare till politiken. Tron på informationens riktighet kan ökas genom öppenhet. Detta betyder att forskningsinformation om varg finns tillgänglig för alla intresserade aktörer. I största utsträckning betyder informationens öppenhet att även forskningsresultaten förmedlas öppet och snabbt till nyttohavarna.

Informationen om materialinsamlingen, analysen, faserna och betydelsen av forskningsresultaten vid forskningen om vargstammen i Finland görs tillgänglig för medborgarna. Observationsmaterial som samlats in av medborgarna i anknytning till stamuppföljningen ska också göras tillgänglig för medborgarna.

Människor som bor i vargrevir har en nyckelroll när det gäller att samla in information om vargarna och samtidigt har de det största behovet av information om vargstammen i området. På lokal nivå kan man utnyttja informationen till exempel för att förebygga skador. Den insamlade informationen är särskilt viktig för rovdjursforskningen och viltförvaltningen. Den skapar en grund för en lokal och nationell uppskattning av vargstammen, förebyggande åtgärder samt stamvårdande och skadebaserade dispenser.

Uppföljningsinformationens öppenhet

Med tanke på TASSU-systemets funktionalitet är det viktigt att vargobservationerna i vargrevirområdena anmäls och registreras i systemet. Medborgarna ska vara medvetna om systemet och varför det är viktigt att anmäla observationerna. I praktiken betyder detta att kommunerna, jaktvårdsföreningarna, de lokala medierna samt olika föreningar regelbundet informerar om nätverket av rovdjurskontaktpersoner. Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningarna samt de rovdjurskontaktpersoner som registrerar observationer i systemet ansvarar för att systemet fungerar.

I vissa områden har rovdjurskontaktpersonernas motivation till att registrera vargobservationer minskat. Orsaken till detta är särskilt att rovdjurskontaktpersonerna har upplevt att registreringen inte har inverkan på stamuppskattningen. Detta är delvis en följd av att rovdjursforskningen inte har publicerat det material på vilket stamuppskattningarna baseras. Därför publicerar Naturresursinstitutet i fortsättningen årligen ett material på vilket den producerade stamuppskattningen baseras. Informationen ska vara tillgänglig för alla på internet. Då kan man på lokal nivå se de egna vargobservationernas betydelse för stamuppskattningarna.

En ytterligare orsak till den minskade motivationen är att rovdjurskontaktpersonerna inte har fått respons på sin verksamhet i många områden. Respons utgör en grundsten för att viltberäkningar, som baseras på frivillighet, fungerar. Responsen ökar motivationen och samarbetet, och hjälper till att utveckla forskningsmetoderna. För tillfället finns det ingen enhetlig riktlinje för hur viltförvaltningen och forskningen växelverkar med rovdjurskontaktpersonerna. I fort-

sättningen är riktlinjen att Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet årligen ordnar ett utvecklings- och diskussionsmöte för rovdjurskontaktpersonerna per viltcentralsområde. I mötet presenteras uppskattningarna av områdets rovdjursstammar, de registrerade observationerna per jaktvårdsförening, utbildas rovdjurskontaktpersoner och diskuteras möjligheterna att utveckla verksamheten (se åtgärd s. 12).

Tilliten till rovdjursforskningen har också minskat på grund av bristfällig information om vargmärkningar. I fortsättningen är riktlinjen att Naturresursinstitutet informerar om märkningsoperationer direkt till de lokala jaktvårdsföreningarna samt medborgarna via internet.

Viltförvaltningen som utvecklare

Idag ses viltförvaltningen närmast som en tillståndsmyndighet vid förvaltningen av vargstammen. I fortsättningen ska viltförvaltningen ta en aktivare roll i hanteringen av vargfrågor. En ny roll skulle förbättra tilliten till myndighetens verksamhet och förståelsen av syftet med myndighetsverksamheten.

Finlands viltcentral ordnar årligen ett gemensamt möte om det rådande läget och särskilda frågor angående stamförvaltningen i vargreviområdet eller -områdena. I mötet deltar representanter för jaktvårdsföreningen, intressentgrupperna på revirnivå, kommunen, samarbetsgruppen för revirområdet, den regionala viltcentralen samt viltforskningen.

Viltmyndigheten kan inte enbart vara en tillståndsmyndighet. Enligt god förvaltningssed ska viltförvaltningen ha en aktiv roll i utvecklingen av viltfrågor, men särskilt i vargfrågor som orsakar konflikter. Viltförvaltningen hjälper medborgare att leva i vargområden. Som en del av rollen som utvecklare ska Finlands viltcentral fortfarande publicera grunderna för beviljande av dispens gällande varg samt besluten om dessa på internet.

Åtgärder:

- Öka samarbetet mellan lokala människor, Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet i uppföljningen av vargstammen.
- Naturresursinstitutet publicerar i samband med stamuppskattningen materialet i TASSU-systemet samt övrigt material som stamuppskattningen baseras på.
- Naturresursinstitutet informerar de lokala jaktvårdsföreningarna samt medborgarna om vargmärkningarna via internet.

- Finlands viltcentral ordnar årligen ett gemensamt möte om det rådande läget och särskilda frågor angående stamförvaltningen i vargreviområdet eller -områdena. I mötet deltar representanter för jaktvårdsföreningen, intressentgrupperna på revirnivå, kommunen, samarbetsgruppen för revirområdet, den regionala viltcentralen samt viltforskningen.

2.2 Medborgarnas möjligheter att påverka förvaltningen av vargstammen

Lokalt deltagande i förvaltningen av vargstammen

En central utgångspunkt för den nya revirspecifika förvaltningen av vargstammen är att människor som bor och verkar i reviren borde i större utsträckning än idag delta i planeringen gällande varg.

På det elektroniska diskussionsforumet och revirtankesmedjorna föreslog man som stöd för planering och deltagande en grupp, ett forum eller ett organ som består av några organisationer. I tankesmedjorna började man snabbt kalla denna revirspecifika verksamhetsmodell för samarbetsgrupp.

Samarbetsgruppens sammansättning varierade per ort och rådande läge. I alla tankesmedjor föreslog man att samarbetsgruppen kunde bestå av en representant från kommunen, en jaktvårdsförening, ett lokalt jaktsällskap och en lokal naturskyddsförening samt en representant för regionens boskapsuppfödare. Dessutom kunde en representant för polisen, Forststyrelsen och/eller gränsbevakningen höra till samarbetsgruppen. I någon tankesmedja föreslog man också till exempel en representant från byföreningen. Det som är väsentligt är att samarbetsgruppen består av en lämpligt stor grupp av människor som har kunskap om förhållandena och vargsituationen. Av samarbetsgruppen finns en projektbeskrivning i bilaga 1.

Samarbetsgrupperna skulle ha i uppgift att bedöma det lokala vargläget och fundera på förebyggande åtgärder samt frågor som hänför sig till stamvårdande jakt. Gruppen kunde också behandla de revirspecifika målen tillsammans med Finlands viltcentral, det regionala vilträdet eller representanterna för rovdjursforskningen.

De regionala vilträden ansvarar för att organisera samarbetsgrupperna i samarbete med jaktvårdsföreningarna i vargrevirområdet.

Utbyte av information på lokal nivå

För varje vargrevir utses en i vargfrågor insatt frivillig kontaktperson som åtnjuter tillit i reviområdet. Denna ansvariga person för vargreviret har i uppgift att konstatera skadefall och rovdjursobservationer. Den ansvariga personen är kontaktperson för viltförvaltningen och forskningen mot reviområdets människor, och kontaktperson för reviområdet i riktning mot polisen, viltcentralens regionala kontor och viltforskningen. Den ansvariga personen ger också information och undervisning i vargfrågor till exempel till ungdomar och jägare och andra intresserade medborgare. En sådan verksamhetsmodell skulle öka tilliten mellan aktörerna i reviret.

Åtgärder:

- De lokala människorna organiserar sig i en samarbetsgrupp per vargrevir.
- Samarbetsgruppen organiserar sin verksamhet på det sätt den anser bäst för att genomföra den revirspecifika stamförvaltningen.
- Samarbetsgruppen utser en person som åtnjuter tillit som ansvarig för vargreviret.

3 Uppföljning av vargstammen och stamuppskattningar

Rovdjurskontaktpersonerna, som gör eller granskar och registrerar vargobservationer i sina närområden, har en central roll i den kontinuerliga uppföljningen av vargstammen. Med dessa uppgifter arbetar eller har tidigare arbetat cirka 2 000 personer som utsetts av jaktvårdsföreningarna och som har registrerat observationer. Observeringen sker närmast på vintern, och under varje vintersäsong har vargobservationer registrerats av cirka 400–600 personer under det senaste årtiondet. Registreringarna hjälper till att begränsa områden med permanenta revir. Inom dessa revir kan man vid behov använda andra metoder för att utreda antalet individer och revirets gränser.

Förutsättningen för att den periodvisa stamuppföljningen lyckas är att de observationer som nätverket av rovdjurskontaktpersoner gör hjälper till att så täckande som möjligt identifiera alla permanenta revir. Detta förutsätter nu och i fortsättningen en stor grupp personer som är utbildade med tanke på observationer och registrering. Viktiga åtgärder som stödjer verksamheten i nätverket av rovdjurskontaktpersoner är ordnande av utbildningar för alla nya personer som deltar i verksamheten. För alla rovdjurskontaktpersoner ordnas också årliga evenemang kring utveckling av verksamheten och lämnande av respons.

I fortsättningen utser Finlands viltcentralens regionala kontor till frivilliga rovdjurskontaktpersoner i deras verksamhetsområden personer som genomgått rovdjursutbildningen och även andra än medlemmar i jaktvårdsföreningarna i området. För att effektivisera stamuppföljningen av rovdjur i renskötselområdet föreslås ett pilotprojekt där renskötare oftare än idag ska registrera observationer i TASSU-systemet (se bilaga 2). Även de anställda i Gränsbevakningsväsendet ska ges möjlighet att använda TASSU-systemet i större utsträckning än idag.

Som stöd för det observationsmaterial som samlats av rovdjurskontaktpersonerna har man använt vargarnas GPS-halsband och DNA-analyser. Dessa metoder hjälper till att skilja närliggande flockar från varandra och uppskatta antalet medlemmar i dessa flockar vid den periodvisa uppföljningen. Till exempel DNA-analys som baserar sig på hår- eller avföringsprov hjälper till att specificera vargar utan revir i området. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet genomför år 2015 ett utvecklingsprojekt där metoden testas på olika håll i Finland. Projektbeskrivningen finns i bilaga 3 till förvaltningsplanen. Uppföljning av vargarnas position

Observationer som rovdjurskontaktpersonerna har registrerat i TASSU-systemet och positionsuppgifterna om djur med GPS-halsband möjliggör förutom en säsongsvis uppföljning av vargstammens storlek och stamuppskattning också aktuell information om var vargarna befinner sig och var de har rört sig. Denna information är mycket nyttig för jakthundshobbyn. Med hjälp av informationen kan jakten och hundutbildningen riktas till sådan terräng där sannolikheten att stöta på en varg är liten.

Naturresursinstitutet informerar om märkningen av vargar med GPS-halsband och de positionsuppgifter som märkningen ger också i fortsättningen. Lägesuppgifterna publiceras på internet under tiden mellan mitten av augusti till slutet av februari, då jakthundsverksamheten är som mest aktiv. Under reproduktionstiden och valptiden publiceras inte uppgifterna från halsbandsuppföljningen.

I Finland har man sällan använt spårinventering vid uppföljningen av vargstammen. Spårinventeringen baserar sig på observation av snöspår där man följer de på förhand överenskomna inventeringsrutterna och noterar och kontrollerar spårobservationerna. Vid inventeringen utnyttjar man också informationen om vargarnas rörlighet, enligt vilken man kan uppskatta antalet individer som blivit utanför inventeringen. Inventeringar som baseras på snöspårobservationer har närmast gjorts i Kajanalands¹. Inventeringarna kräver, både som arbetsinsats och i andra ekonomiska kostnader, betydande resurser. Spårinventering ska närmast användas i speciella fall för uppskattning av vargstammen. Om man på lokal nivå anser att spårinventeringen är en viktig metod, ska viltförvaltningen och rovdjursforskningen ha beredskap att samarbeta så att inventeringar kan genomföras.

¹ Siira, A., Keränen, J. & Kojola, I. 2009. Kainuun suurpetojen lumijälkilaskenta 2008. Vilt- och fiskeriundersökningar 1/2009.

I och med att viltkameror har blivit vanligare har också observationer som baseras på viltkamerabilder blivit mer aktuell. Det är möjligt att anmäla dessa varg- och kullobserveringar i TASSU-systemet, och dessa observationer kan vara mycket värdefulla, eftersom de ger information om flockens reproduktion, minsta storlek och hälsotillstånd. Projektbeskrivning för utnyttjande av viltkameror vid stamuppföljningen finns i bilaga 4 till förvaltningsplanen.

Tidsplan för säsongvisa stamuppskattningar

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet har tidigare publicerat en stamuppskattning varje år i februari. Jord- och skogsbruksministeriet har utnyttjat stamuppskattningen i skrivandet av förordningen där den högsta tillåtna fångstmängden fastställs. I fortsättningen produceras stamuppskattningen i två faser; uppskattningen om antalet flockar i slutet av oktober och den hela stamuppskattningen i februari. Uppskattningarna framställs med det bästa tillgängliga observationsmaterialet som grund. Flockuppskattningen i oktober innehåller ännu betydande osäkerheter eftersom informationen som samlats in om flockarna under den snöfria tiden är ringa och det kan vara svårt att skilja närliggande flockar från varandra. I de vargrevir där vargar är försedda med GPS-halsband eller i vilka man har samlat in och analyserat DNA-prov, får man tillförlitligare information om flockens existens och antalet individer i flocken.

Finlands viltcentral producerar regionala utlåtanden om vargflockarna för Naturresursinstitutet senast i mitten av oktober. De regionala utlåtandena stödjer tolkningen av observationsmaterialet i TASSU-systemet. När de upprättar utlåtanden är Finlands viltcentrals regionala kontor i kontakt med jaktvårdsföreningarna samt med vargreviransvariga som eventuellt verkar i vargrevirområdena samt med samarbetsgrupperna. Målet är att samla ihop all kunskap och en gemensam synpunkt om flockens existens och antalet flockar.

Åtgärder:

- Finlands viltcentral ordnar utbildning om rovdjursobservationsverksamhet och registrering av uppgifterna för alla nya rovdjurkontaktpersoner.
- Finlands viltcentrals regionala kontor och Naturresursinstitutet ordnar årligen ett utbildnings- och utvecklingsmöte för alla rovdjurkontaktpersoner.
- Stamuppföljningen av rovdjur i renkötselområdet främjas genom pilotprojekt där frivilliga renbeteslag väljer rovdjurkontaktpersoner för registrering av observationer.
- I forskningssyfte fortsätter man uppföljningen av vargstammen med GPS-halsband för att säkerställa den vetenskapliga nivån av stamuppskattningen.

- I uppföljningen av vargstammen tar man vid sidan av andra metoder i bruk nya operativa DNA-metoder.
- Även material från viltkameror används som hjälp när viltförvaltningen uppskattar flockens minimistorlek och kullar.
- Gränsbevakarna registrerar sina vargobservationer i TASSU-systemet.
- Stamuppskattningen görs i fortsättningen i två faser: i oktober görs en uppskattning av antalet flockar och par samt i februari en ny noggrannare uppskattning av antalet flockar samt totalantalet individer.
- Finlands viltcentrals regionala kontor sammanställer till Naturresursinstitutet ett utlåtande som tillsammans med annat material stödjer uppskattningen av antalet flockar. Utlåtandet baseras på den uppfattning som viltcentralen, jaktvårdsföreningarna och samarbetsgruppen i området tillsammans har bildat.

4 Ingripande mot vargar som orsakar upprepad olägenhet eller problem

I beredningen av förvaltningsplanen kom behovet att ingripa mot vargar som orsakar olägenhet och problem starkt fram. Enskilda vargar eller till och med vargflockar kan röra sig nära bosättningen eller på gårdsplaner. Vanligen sker detta nattetid och besöken upptäcks utifrån spår i snön. Vargarnas upprepade gårdsplansbesök tolkas som försvagad människoskygghet hos vargarna. Vargar som kommer nära människornas bosättningar anses obehagliga och ofta utgöra säkerhetshot.

Mot en vargindivid som orsakar olägenhet kan ingripas med Finlands viltcentrals dispens eller på polisens order. En del av medborgare som bor i vargreviren anser att polisen inte ingriper eller ingriper först i extrema fall mot det säkerhetshot som vargen orsakar. Ansökan om dispens på basis av skada eller olägenhet hos Finlands viltcentral anses besvärlig och kriterierna för beviljandet av dispensen orimliga. I de fall där dispensen har beviljats, gör de strikta villkoren i dispensen svårt att åtgärda vargen. På så sätt har det uppstått en situation där de lokala invånarna anser att de inte har medel att ingripa i beteendet hos vargar som orsakar problem. Då kan det kännas som att myndigheterna eller viltförvaltningen inte tar de lokala invånarnas bekymmer på allvar.

Fördrivning av vargar eller dödande av vargar som upprepade gånger rört sig nära människornas bosättningar blir då viktiga åtgärder med hjälp av vilka vargens människoskygghet kan ökas. Antalet olägenheter och skador som vargar har orsakat samt det

hur flexibelt och effektivt myndigheterna och medborgarna kan agera i sådana fall, har ett direkt samband med hur de lokala invånarna förhåller sig till vargarnas närvaro. Människor som bor i vargrevir behöver medel med vilka de kan ingripa mot individer som orsakar olägenhet i närheten av bosättning, oberoende av myndighetsåtgärderna.

4.1 Fördrivning och dödande av vargar som upprepade gånger orsakar problem

I polislagen² föreskrivs om polismans rättighet att ta fast och i sista hand avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller ansevärd skador på egendom. I riksdagens justitieombudsmans genmäle³ har konstaterats begränsningar i fråga om användningen av denna paragraf i polislagen. Enligt justitieombudsmannen bör den aktuella paragrafen tillämpas främst i situationer där man måste reagera på ett snabbt eskalerande hot mot människors liv eller hälsa eller risk för betydande skador på egendom, då det inte finns tid att utreda förutsättningarna för tillämpningen av jaktlagen eller -förordningen. Det ska särskilt beaktas att avsikten med att eliminera enstaka individer enligt polislagen är inte att vara en förebyggande eller reglerande åtgärd. I situationer som försvagar den allmänna säkerheten och som inte är omedelbara med tanke på tillämpningen av polislagen, men dock är upprepade, har Finlands viltcentral behörighet att utvärdera situationen och agera under de förutsättningar som föreskrivs i jaktlagen.

I alla vargrevirområden kan vargar enskilda gånger röra sig nära områden där människor är bosatta. Vargarna kan antingen av slump hamna eller söka sig nära bostads- eller djurproduktionsbyggnader. Ofta sker detta nattetid. Detta kan inte anses vara otypiskt beteende hos vargar. Däremot anses en varg som upprepade gånger och regelbundet besöker gårdsplaner bete sig otypiskt och utgöra ett sådant hot och en sådan faktor som försvagar säkerheten som utgör en grund för att vargen kan fördrivas eller i sista hand avlivas.

Medborgare som är oroade för vargar har inte haft klart för sig hur ofta en varg eller vargar ska ha rört sig nära bosättningen för att myndigheten kan förväntas ingripa i situationen, dvs. att tröskeln att agera överskrids. Hur kriterierna för ingripandet fungerar utreds i ett projekt som presenteras i bilaga 5 och tangeras också i projektet i bilaga 7.

När kriterierna uppfylls söker man lösningar på problemet enligt en situationsspecifik bedömning. Detta sker under ledning av polisen eller Finlands viltcentral, tillsammans med de lokala funktionärerna för storviltassistans. Både enligt polislagen och enligt

jaktlagen är det främsta målet att hitta en sådan tillfredställande lösning som inte tvingar till att döda vargen. Fördrivning av vargar, som rör sig i närheten av bosättningen, med hjälp av hundar, olika ljud- och ljusskrämselmetoder kombinerade med smärta kan förändra vargens beteende och skapa människoskygghet hos vargen. För att utveckla fördrivningarnas effekt och fördrivningsmetoder genomförs ett projekt som har beskrivits i bilaga 6.

Medborgarna i reviområdet ska informeras om fördrivningsåtgärderna och eventuellt dödande av en varg. Eftersom fördrivningsåtgärderna görs på polisens order, är det naturligt att polisen även ansvarar för informeringen. Finlands viltcentral ska informera om de åtgärder som har vidtagits i samarbete med viltförvaltningen och de lokala invånarna. Både polisen och Finlands viltcentral ska årligen sammanställa och publicera uppgifter om de genomförda åtgärderna. Effekten av åtgärder som vidtagits av myndigheterna och viltförvaltningen på medborgare som bor i vargrevir följs upp i ett separat projekt som beskrivs i bilaga 7.

Vargar som helt eller nästan helt har förlorat sin människoskygghet är mycket sällsynta. I samhället råder ett mycket enigt samförstånd om att en varg som har förlorat sin människoskygghet kan dödas. Det råder dock inte samförstånd om hur beteendet hos en varg som förlorat sin människoskygghet definieras. För att tydliggöra detta fastställs följande: en individ som inte är rädd för människan och som människan kan närma sig upprepade gånger utan att vargen visar tecken på rädsla har förlorat sin människoskygghet i den mån att man rekommenderar att vargen elimineras genom dödande.

En varg som har förlorat sin människoskygghet beter sig inte på ett sätt som är typiskt för arten och orsakar ofta betydande social olägenhet och säkerhetshot. Sådana vargar är mycket sällsynta, och elimineringen av dessa har inte någon negativ inverkan på att den gynnsamma skyddsstatusen uppnås eller på utvecklingen av vargstammen. Av dessa orsaker ska sådana individer som inte är rädda för människan elimineras effektivt och snabbt av polisen.

Vargarna orsakar också skador på produktions- och husdjur, närmast på renar och får samt hundar. Enligt de riktlinjer som samarbetsgruppen för jakt- och fiskeövervakningen, sammankallad av jord- och skogsbruksministeriet, har fastställt hör beslutet om eliminering av vargar som orsakar skador på egendom i huvudsak till Finlands viltcentrals behörighet. Riktlinjerna baseras på justitiekanslerns och justitieombudsmannens avgöranden. Om det till egendomsskadorna an knyter hot om människornas säkerhet, genomför också polisen prövning från fall till fall.

Utgångspunkten är att skador som orsakas på hus- och produktionsdjur ska förebyggas på förhand. Förebyggande åtgärder presenteras i kapitel 6. I de situationer där vargar orsakar särskilt betydande skador, och förebyggande åtgärder inte hjälper tillräckligt, kan vargen dödas med en skadebaserad dispens. Finlands viltcentral fattar beslut om dessa dispenser på basis av jaktlagen och

² Polislagen 2 kap, 16 § (872/2011)

³ Justitieombudsmannens avgörande; Polisens förfarande i ett ärende som gällde vargjakt (612/4/04)

statsrådets förordning⁴. Dessutom drar de olika rättsinstansers avgöranden riktlinjer för dispensbesluten. I jaktlagen föreskrivs de förutsättningar som Finlands viltcentral ska bedöma vid varje enskilt fall vid beviljande av dispens. Saker som ska bedömas är bl.a. användning av en tillfredsställande lösning för att förebygga skador, bevarande av gynnsam skyddsstatus och om dispensen kan förebygga uppkomsten av exceptionellt stora skador. I varje skadefall görs en situationsspecifik bedömning och man kan inte fastställa en allmän riktlinje för beslutsfattandet.

Åtgärder:

- Polisen, Finlands viltcentral och de lokala storviltsassistentfunktionärerna ingriper effektivt i vargarnas upprepade besök på gårdar.
- Finlands viltcentral sammanställer erfarenheterna av effekten av de genomförda fördrivningarna.
- Polisen meddelar om fördrivningsoperationerna efter prövning från fall till fall enligt riktlinjerna för polisens kommunikationsstrategi.
- Polisen beslutar om avlivandet av vargar som förlorat sin människoskygghet enligt 2 k p 16 § i polislagen efter prövning från fall till fall.

4.2 Stamvårdande jakt på varg

Utgångspunkten för denna förvaltningsplan är en vargrevirspecifik stamförvaltning som genomförs på lokal nivå. Detta betyder att basenheten som granskas vid stamförvaltningen är en vargflock och dess reviområde. Det stamvårdande målet är att säkerställa en lokal vargflocks existens och samtidigt främja samlevnaden mellan vargar och människor. Genom att man tryggar enskilda vargflockars existens och uppkomsten av nya vargflockar bildas en helhet inom förvaltningen av vargstammen i Finland, uppnåendet och bevarandet av gynnsam skyddsstatus.

Efter år 2007 har man inte beviljat stamvårdande dispenser för vargar. Efter detta har vargstammen i Finland minskat, som minst var stamuppskattningen cirka 120 individer år 2013. Målet har varit under hela denna tid att öka stammen genom strikt skydd enligt habitatdirektivet. På basis av de observationer som gjorts under de senaste sju åren kan man konstatera att man inte har nått de mål som beskrivits i förvaltningsplanen genom strikt skydd. Samtidigt, i och med att vargstammen har minskat, har kritiken mot problem som vargen har orsakat och vargens närvaro på landsbygden hållit sig på samma nivå eller till och med ökat. Detta är framför allt en följd av att viltförvaltningen inte har kunnat svara på

oron hos människor som bor i vargreviren. Frustration har stärkt tankesättet enligt vilket olagligt dödande under vissa förhållanden är godtagbart. I och med den ovan beskrivna utvecklingen har den planmässiga stamförvaltningen inte kunnat fungera.

Förvaltningen av vargstammen lyckas inte om behoven hos människorna som bor och verkar i reviren inte beaktas. Syftet med stamvårdande dispenser är att svara på de synpunkter som framkommit i reviområdena och skapa en laglig stamvårdande verksamhetsmodell för att ingripa mot vargindivider som orsakar skada och således förebygga olagligt dödande av vargar.

Enligt jaktlagen⁵ föreskriver jord- och skogsbruksministeriet genom förordning den årliga högsta fångstmängden vid jakt som sker med stamvårdande dispenser i hela Finland. Grunden för förordningen utgör den information om Finlands vargstam som Naturresursinstitutet har producerat. Genom Jord- och skogsbruksministeriets förordning kan dessutom ges noggrannare bestämmelser om begränsningar gällande villkoren för beviljande av dispens, de jaktbara djurens kön och ålder samt jaktområdet.

Finlands viltcentral beviljar stamvårdande dispenser enligt jaktlagen. Jord- och skogsbruksministeriets förordning begränsar Finlands viltcentrals behörighet så att Finlands viltcentral inte kan bevilja mer dispenser än den bytesmängd som avses i förordningen. Den fångstmängd som avses i förordningen är inte heller den mängd som ska uppnås.

Grunderna för avvikelser från fredning av vargen har föreskrivits i Europeiska unionens råds direktiv⁶. Dessutom finns det en tolkningsmodell som har formats genom EG-domstolens avgöranden och det dokument för vägledning som gäller det strikta skyddet enligt habitatdirektivet. I Finland har kraven i habitatdirektivet införlivats i jaktlagen och statsrådets förordning om dispenser⁷

I tolkningsanvisningarna för habitatdirektivet⁸ finns grunderna för genomförande av stamvårdande jakt. I tolkningsanvisningarna rekommenderas användning av undantagsgrunden 1 e i artikel 16 i habitatdirektivet då medlemstaten har en förvaltningsplan för en viss art. Som exempel nämner EU:s kommission förvaltningsplanen för lodjur i Lettland. Kommissionen konstaterar att begränsad och strikt kontrollerad jakt kan anses ha en positiv inverkan på populationen och den allmänna opinionen.

I alla fall är förutsättningen för beviljande av dispens att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning. En ytterligare förutsättning för beviljande av dispens är att beslutet inte stör målet för uppnåendet av gynnsam skyddsstatus för arten. Dessutom förutsätts det vid beviljande av stamvårdande dispenser att dispensen beviljas till artens starka förekomstområden, för att se

5 Jaktlagen 41 § 5 mom (615/1993).

6 Rådets direktiv 92/43/EEG artikel 16.

7 Statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013).

8 Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC.

4 Statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013)

lektivt och begränsat eliminera vissa individer i strängt övervakade förhållanden.

Stamvårdande dispenser ska således beviljas begränsat endast för etablerade vargrevir med reproduktion. Finlands viltcentral ska från fall till fall utvärdera om kravet på livskraft uppfylls per vargrevir. Dessutom kan en stamvårdande dispens i särskilda fall beviljas för revir med vargar som orsakar skada eller olägenhet i artens starka förekomstområden.

För att trygga vargflockens livskraft ska man vid användningen av dispens bedriva selektiv jakt. Jakten ska inriktas på en ung individ i flocken, då blir inverkan på flockens livskraft sannolikt minst. Effekterna av dödande av vargflockens alfaindivider är mycket situationsbundna och varierande. Särskilt dödande av alfahonan kan leda till att flockens livskraft försvagas eller flocken förintas. Det som är avgörande är om en annan hona som härstammar från en annan flock i närområden kan ta den dödade individens plats⁹. Å andra sidan kan vargmängden i området också tillfälligt växa om de ungvargar som normalt skulle ha utvandrat inte börjar leta efter ett nytt revir efter att ha förlorat den ledande individen¹⁰. Dödande av en alfaindivid kan också leda till att problem och skador som orsakats av vargar ökar. Dödande av alfahonan kan också leda till att flockens jakteffektivitet sjunker och den övergår från älgar till mindre hjortdjur¹¹. Om man i stället fångar en äldre hona som ersätts med en yngre hona kan den lokala vargflocken bli livskraftigare än tidigare. Vid beviljande av dispens ska man fästa uppmärksamhet på mängden individer i den flock som är föremål för fångst. Jaktens inverkan på vargflocken är minst, även om den skulle riktas på en alfaindivid, då mängden individer i flocken är tillräckligt stor¹² och det även finns andra livskraftiga flockar i närområden.

Som objekt för fångst ska väljas en individ som orsakar olägenhet eller skador på människor som bor i vargreviret eller deras egendom. I en undersökning som gjorts i Östra Finland, undvek alfaindivider försedda med halsband att komma nära bosättningen eller vägar¹³. Det är möjligt att unga individer är modigare och oftare kommer nära bosättningen. Detta betyder att fångst som inriktas på en varg som kommit nära bosättningen sannolikt leder till att en ung individ dödas.

9 Bridget L. Borg, Scott M. Brainerd, Thomas J. Meier, Laura R. Prugh. Impacts of breeder loss on social structure, reproduction and population growth in a social canid. *Journal of Animal Ecology*, 2014; DOI: 10.1111/1365-2656.12256
10 Kojola I., Aspi J., Hakala A., Heikkinen S., Ilmoni C., Ronkainen S., 2006. Dispersal in expanding wolf population in Finland. – *Journal of Mammalogy* 87: 81 - 86.

11 Sand, H., Wikenros, C., Wabakken, P., & Liberg, O. 2006. Effects of hunting group size, snow depth and age on the success of wolves hunting moose *Animal behaviour* 72: 781-789

12 Borg B. L., Brainerd S. M., Meier T. J., Prugh L. & Rridget L. 2014. 2014. Impacts of breeder loss on social structure, reproduction and population growth in a social canid. *Journal of Animal Ecology*, DOI:10.1111/1365-2656.12256

13 Kaartinen, S., Kojola, I. & Colpaert, A. 2005. Finnish wolves avoid roads and settlements. *Annales Zoologici Fennici* 42: 423 - 432.

Finlands viltcentral ska, då den beviljar dispenser, pröva om det finns någon annan tillfredsställande lösning än beviljande av dispens. Prövningen görs från fall till fall, och det kan inte ges allmänna riktlinjer för en annan tillfredsställande lösning.

En varg som fångats med en stamvårdande dispens hör till dispensinnehavaren. Kroppen ska dock lämnas till Naturresursinstitutet. Dispensinnehavaren får omedelbart behålla vargens päls och skallen återlämnas tillbaka till dispensinnehavaren efter undersökningar.

Målet med förvaltningsplanen är att uppnå en gynnsam skyddsstatus för vargstammen. För att hantera konflikter och förebygga skador kan man avvika från kravet på att bevara varje flock i fråga om ett vargpar eller en enskild vargflock, utan att målet hindrar detta. Förutsättningen är dock att vargstammen har överskridit den minsta livskraftiga nivån och man kan säkerställa att nivån bevaras. Denna möjlighet till avvikelse gäller sådana vargflockar eller -par som orsakar särskild olägenhet för människors säkerhet, exceptionellt stora skador på människors egendom eller för vildrenen som har en specialställning i Finland.

Genom en ändring av jaktlagstiftningen ska man föreskriva om tvång att ha jaktledare samt dennes uppgifter vid vargjakt. Fångst av vargar sker i sällskap, såsom älgjakt, och jaktledaren ska personligen övervaka att säkerhetsbestämmelserna och bestämmelser som gäller fångst följs. Dessutom ska man bedöma behovet av att granska jakttiden för vargen.

Effekter av stamvårdande dispenser på vargflockens livskraft och beteende samt dispensernas betydelse för lokala medborgare utreds i ett tvåårigt pilotprojekt under åren 2015–2016. Projektbeskrivningen finns i bilaga 8. Efter projektet görs en bedömning av fortsättningen på den stamvårdande jakten.

Åtgärder:

- Stamvårdande dispenser kan beviljas begränsat för etablerade vargrevir med reproduktion. Finlands viltcentral bedömer från fall till fall livskraften per vargrevir. En stamvårdande dispens kan dessutom i särskilda fall beviljas för enskilda vargar som orsakar skada eller olägenhet inom artens starka förekomstområde.
- När vargstammen uppfyller målet för minsta livskraftiga vargstam och bevarandet av nivån kan säkerställas, kan man avvika från kravet på att bevara varje flock, ifråga om ett vargpar eller en enskild vargflock för att hantera betydande risker och förebygga skador.
- Jaktlagstiftningen ändras så att det för vargjakt med dispens ska utnämnas en jaktledare och dennes uppgifter ska fastställas.

5 Förebyggande av olagligt dödande av vargar

Under åren 2006–2010 minskade vargstammen i Finland i genomsnitt med 15 procent per år¹⁴. Den viktigaste orsaken har ansetts vara olagligt dödande av vargar. Enligt uppskattningar dödades cirka 30 individer per år olagligt under denna period¹⁵. Denna kalkyl grundar sig på utvecklingen av stamuppskattningen och den innehåller naturlig och känd dödlighet. Utan dödlighet orsakad av människan, borde vargpopulationen växa med 20–30 procent varje år. I samband med olaglig jakt får djur också skador som läker. År 2013 hittade man gamla skjutmärken, såsom inkapslade hagel, i tre kroppar av de 14 vargar som lämnats till Livsmedelssäkerhetsverket för dödsorsaks- och sjukdomsundersökning.

Enligt undersökningar utförs olaglig jakt ofta av en liten lokal grupp¹⁶. Myndigheternas frånvaro i avlägsna områden ger utrymme för sådan aktivitet. Denna lilla grupp som gör olagligheter har ointetgjort den planmässiga förvaltningen av vargstammen och förstör jägarnas rykte med sin verksamhet.

Statsförvaltningen har försökt förebygga olagligt dödande av vargar genom att skärpa straffen. År 2010 ändrades värdet för en levande varg genom Jord- och skogsbruksministeriets förordning¹⁷ så att det riktgivande värdet för en ung varg blev 4 500 € och för en vuxen varg 6100–9100 euro. Genom en ändring av strafflagen år 2011 skärptes straffen för olagligt dödande av varg. Enligt strafflagen¹⁸ kan gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år, om gärningen bedöms vara grov som helhet.

Olagligt dödande av vargar är brottslighet där risken att bli fast är mycket liten. Enligt uppskattningar kommer mindre än 10 procent av fall av olagligt dödande av vargar till polisens kännedom¹⁹. I Sverige får myndigheterna kännedom om cirka en tredjedel av fallen²⁰. Risken för att bli fast är mindre i sådana bygemenskaper som håller tyst om olagligt dödande av varg.

Förebyggande av olagligheter

För att uppnå en gynnsam skyddsstatus för vargstammen samt för att kunna genomföra planmässig stamförvaltning behövs effektiva åtgärder för att förebygga olagligt dödande av vargar. Det lokala närsamhället bygemenskaper spelar en central roll i detta arbete.

14 Kojola, I., Heikkinen S. & Helle P. 2011. Susikannan viimeaikaiset muutokset Suomessa eri aineistojen valossa. Suomen Riista 57: 55–62.

15 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallisen suurpetopoliittikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.

16 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2013. Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingfors universitet, Ruralia-institutets rapport.

17 Jord- och skogsbruksministeriets förordning om riktgivande värden för levande villt 241/2010.

18 Strafflagen, kapitel 48a, 1a§ 1889/39.

19 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2013. Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingfors universitet, Ruralia-institutets rapport.

20 Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N.T. & Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proceedings of Royal Society B: Biological Sciences*.

Målet är att skapa en negativ attityd mot olagligheterna i bygemenskaperna vilket även genererar information om olagligheterna till polisen. Jaktsällskapen har en särställning i denna verksamhet. Jaktsällskapens aktiva medlemmar känner varandra och den verksamhet som bedrivs i området väl. De har de bästa förutsättningarna att identifiera olaglig verksamhet och gärningsmännen.

Enligt jaktlagen²¹ ska polisen, gränsbevakningsväsendet och tullmyndigheterna samt de jaktövervakare som avses i villförvaltningslagen inom sina verksamhetsområden övervaka att bestämmelserna och föreskrifterna om jakt följs.

Polisen är den centralaste övervakaren av jakt som sker på privata marker. För tillfället är polisövervakningen av jakt dock ringa, och det finns skillnader mellan polisinsattingarna i hur de ingriper i misstankarna om olagligt dödande av vargar. Orsakerna till dessa skillnader finns i den vedertagna praxisen, och att en effektiv undersökning och övervakning av tjuvjakt kräver mycket resurser.

Risken för att bli fast för olagligt dödande av varg är idag relativt liten. Övervaknings- och undersökningsresurserna motsvarar inte behovet. Ökad övervakning för att förebygga brott samt brottsundersökning av olagligt dödande kräver att polisen riktar resurser särskilt till de vargrevir där riskerna för olagligheter uppskattas vara högst.

Inrikesministeriets polisavdelning ska rikta större ekonomiska resurser till övervakning av jakt än idag. Olagligt dödande av vargar är allvarlig jaktbrottslighet och därför har bekämpningen av den betydande inverkan på hela samhället.

För varje polisinsatting ska utnämnas en jaktkontaktperson som är insatt i jaktfrågor och som ska besluta om eliminering av vargar samt samordna övervakningen av tjuvjakt och samarbetet mellan olika myndigheter. Som modell kan fungera hur jaktkontaktpersonerna har utsetts i Östra Finlands polisinsattnings område i Norra Savolax. Utnämmande av poliskontaktpersoner som är insatta i jaktövervakning var en gemensam ståndpunkt för alla intressegrupper gällande vargen. För varje revir utnämns också en lokal vargrevirsansvarig som är kontaktperson för polisen och förmedlar information om bl.a. vargarnas besök på gårdsplaner (se del 2).

Polisinformationen ska vara aktiv, öppen och transparent. Polisen ska meddela om övervakningsarbetet regelbundet genom pressmeddelanden för att förebygga olagligheter och uppmuntra medborgare att meddela myndigheterna om misstankar om tjuvjakt.

Övervakning av jakt som utförs av Gränsbevakningsväsendet betonas särskilt i närheten av gränsområden. Gränsbevakarna har en särskilt viktig roll eftersom bosättningen på gränzonerna och deras närområden är gles och polisövervakningen mycket ringa. Övervakningen på dessa områden ska också i fortsättningen säkerställas genom tillräckliga resurser.

21 Jaktlagen 88 § (615/1993).

Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare övervakar på statens områden att lagar om jakt, fiske och land- och sjötrafik följs²². Jakt- och fiskeövervakarna har en viktig roll när det gäller att förebygga olagligt dödande av vargar, eftersom en stor del av vargflockarnas reviområden ligger på statens marker eller i deras närområden. Resurserna för jakt- och fiskeövervakningen på statens marker ska tryggas även i fortsättningen. Dessutom ska man bedöma om jakt- och fiskeövervakarnas behörigheter ska utvidgas att gälla även brottsplatsundersökning av brott som misstänks ha begåtts på privata marker. Myndigheternas behörigheter vid jaktövervakning ska granskas även i större utsträckning och det ska säkerställas att de har tillräckligt effektiva metoder för att utreda olagligheter till sitt förfogande.

I slutet av hösten efter att uppskattningen av antalet flockar har gjorts, ordnas ett utvecklingsseminarium varje år i vilket övervakningsmyndigheter, viltförvaltningen och rovdjursforskningen deltar. Syftet med seminariet är att intensivifiera samarbetet samt utveckla informationsutbytet och genomförandet av den planemässiga övervakningen.

Enligt viltförvaltningslagen²³ ska jaktvårdsföreningen bistå myndigheterna i övervakningen av jakten. Jaktvårdsföreningarna har också utsedda och utbildade jaktövervakare. För tillfället har jaktvårdsföreningarna nästan 2 000 jaktövervakare som utnämns och utbildats av Finlands viltcentral. Deras uppgift är att följa upp lagligheten av jakt och viltförvaltning i deras verksamhetsområden, anmäla om sina observationer till myndigheterna samt bistå myndigheterna vid övervakningen av jakten.

Det finns stora lokala skillnader i hur aktivt jaktvårdsföreningarna övervakar jakten. Skillnaderna kan bero mer på jaktvårdsföreningarnas prioriteringar i verksamheten än enskilda jaktövervakares aktivitet. I jaktvårdsföreningar i vargrevir ska man fästa särskild uppmärksamhet på hur jaktövervakningen planeras och verkställs. Till utveckling av verksamheten ska riktas tillräckligt ekonomiska resurser. Finlands viltcentral ska ta en styrande roll när det gäller att utveckla effektiviteten i jaktvårdsföreningarnas jaktövervakning.

Åtgärder:

- Jaktsällskapen i vargreviren förklarar öppet för sina medlemmar, markägarna och lokalsamhället att olagligt dödande av vargar inte accepteras och att jaktsällskapet meddelar myndigheterna om misstänkta olagligheter.
- På jaktsällskapets årsmöten där det finns vargrevir behandlas förebyggande åtgärder mot olagligt dödande av vargar.
- Varje polisinspektion utnämner en jaktkontaktperson som samordnar planeringen och verkställandet av övervakningen på polisinspektionens område.

- Polisen informerar om effektiviserad övervakning av jakten.
- Polisen, gränsbevakningsväsendet samt Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare genomför övervakningsprojekt i samarbete.
- Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakares behörigheter utvidgas för att gälla också brottsplatsutredning på privat mark.
- Varje år ordnas ett utvecklingsseminarium i vilket övervakningsmyndigheter, viltförvaltningen och rovdjursforskningen deltar.
- Jaktvårdsföreningarna i vargrevirområdet upprättar årligen en plan för jaktövervakning.

6 Förebyggande och ersättning av skador

6.1 Förebyggande av hundskador

Enligt myndigheternas skadestatistik har vargarna dödat eller skadat cirka 30 hundar per år under 2000-talet. Alla fall kommer dock inte till myndigheternas kännedom. Mest hundskador sker i Kajanalands och Norra Karelen där också mängden vargar är störst. Hot som vargar orsakar jakthundar samt dödade jakthundar är centrala orsaker till att jägarna förhåller sig kritiskt mot vargar samt en delorsak till olagligt dödande av vargar.

Alla vargar eller vargflockor har inte dödat hundar och en del har dödat hundar endast sällan. Å andra sidan ser det ut som att vissa vargindivider eller -flockor har specialiserat sig på att jaga hundar dvs. till och med aktivt letat efter hundar som byte. Vargar som dödar hundar ser hundar som konkurrenter eller byte²⁴.

Förebyggande av vargskador på hund på gårdsplaner

Cirka hälften av de fall där en varg har dödat en hund, har skett på ett gårdsplansområde. På gården dödas hunden ofta av en ensam varg eller ett ensamt vargpar²⁵. Ägaren har till exempel släppt ut hunden på kvällen, och hunden har farit efter en varg som har befunnit sig i närheten eller så har hunden annars blivit överraskad av vargen. Hundar på gårdar kan skyddas mot sådana situationer genom att hålla dem kopplade, i hundgård eller inhägnad. Med tanke på förebyggandet skulle det vara bra att hundägarna känner till hur hunden förhåller sig till varg. Hundarnas reaktion på varg är

²⁴ Kojola, I., Ronkainen, S., Hakala, A., Heikkinen, S. & Kokko, S. 2004. Interactions between wolves *Canis lupus* and dogs *C. familiaris* in Finland. *Wildlife Biology* 10(2): 101–105.

²⁵ Tikkinen, M. 2013. *Suden (Canis lupus) aiheuttamiin koiravahinkoihin vaikuttavat tekijät*. Pro gradu-avhandling, Uleåborgs universitet.

²² Lagen om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning (1157/2005)
²³ Viltförvaltningslagen 14 § (158/2011)

inte bunden till någon ras, utan de reagerar individuellt. Hunden kan visa intresse, likgiltighet eller rädsla mot vargen. Sannolikt löper de hundar som är intresserade av varg och till och med driver varg, en större risk att skadas än hundar som är rädda för vargen.

Vargangrepp mot hundar i jaktsituationer sker främst i Finland och Sverige. Båda länderna har en stark jaktkultur som bygger på användning av jakthundar där ihärdiga hundar som arbetar självständigt på avstånd från ägaren är populära. Största risken bland jakt-hundar har drivande hundar, särskilt finska strövare i Finland. Därremot dödar vargar mer sällan raser som används som älghundar, såsom karelsk björnhund och jämthund.

Förebyggande av vargskador kan göras vid planeringen av jakten

Jägarna har som mål att genom egen verksamhet förebygga hundskador vid jakt. Oftast strävar de efter att ta reda på om det finns vargar på jaktmarken till exempel genom att fråga andra jägare om vargobservationer eller genom att leta efter vargspår in snön.

En del jägare kontrollerar före jakten vargarnas senaste rörelser på internet-tjänsten riistahavainnot.fi för att bedöma risken för att stöta på varg i det tänkta jaktområdet. Detta sker särskilt på veckoslutsmorgnar under hösten. Positionsinformation från vargarnas GPS-halsband har varit tillgänglig för alla sedan år 2013 via internet och före detta via den s.k. vargtelefon-tjänsten. Från och med 2014 har man också kunnat följa sammandrag av observationer som registrerats i TASSU-systemet via internet-tjänsten riistahavainnot.fi som är öppen för alla. För att tillgodose behovet för användarna av jakthundar finns det skäl att fortsätta att använda GPS-halsband, utveckla registreringen av observationer i TASSU-systemet och meddela om djurens rörelser på ett sätt som betjänar jakthundsverksamheten. Vid sidan om en sådan här tjänst är det tekniskt möjligt att fästa en radiosignalsändare i vargarnas GPS-halsband vars signal man kunde motta till exempel med en hundpositioneringsutrustning och på så sätt få information om en varg som befinner sig i närheten.

Skydd av hundar under jakt

Ett sätt att skydda hundar under jakt är att vara medveten om hundens rörelser och ha kontroll över hunden samt att koppla hunden och sluta jakten i tid innan det blir mörkt.

Jämfört med ovan nämnda skyddsåtgärder är det sällsynt att man försöker skydda hunden mot angrepp med västar eller skyddsapparater fästa vid dessa. Både i Finland och i Sverige har man utvecklat skyddsvästar för hundar, vars effekt grundar sig på mekaniskt skydd mot bett, elstöt eller fördrivning av vargen med kemiska medel vid bett. På marknaden finns också ljud- och ljusappa-

rater som har utvecklats för att förebygga varg-, trafik- och jakto-lyckor. Effekten av olika apparater som är avsedda för att skydda hunden är dock inte väl dokumenterade, eftersom möten mellan varg och skyddad hund sällan sker i terrängen. Delorsaker till ringa användning av västar är deras jämförbart höga pris och den osäkra nyttan i förhållande till risken för vargangrepp.

Stamvårdande jakt

Ett sätt att förebygga hundskador är också att påverka vargflockens storlek och djurens beteende. För att öka vargens människoskygghet och förebygga skador försöker man i Finland med en stamvårdande jakt på vargar under säsongen 2015 och 2016 (se åtgärdsdelen, punkt 4.2). Det är viktigt att fångst riktas på individer som på grund av sina rörelser eller sitt beteende utgör en särskild risk för hundar.

Förvaltning av klövdjursstammar

Storleken på hjortdjursstammarna, särskilt älgstammen i relation till förekomsten av hundskador kan ha ett betydande samband. Det finns tecken på att vargarnas angrepp mot hundar skulle vara vanligare i områden med låg älgtäthet²⁶. På motsvarande sätt har skadorna på hus- och produktionsdjur varit mindre när vargarna har haft tillräckligt tillgång till älg som bytesdjur²⁷. I Estland ledde en radikal minskning av rådjurstammen till en ökning av fårska-dor²⁸. En planmässig förvaltning av hjortdjursstammar, där vargen tryggas tillräckliga näringsresurser, minskar sannolikt skador på hundar och andra husdjur.

Åtgärder:

- Finlands viltcentral uppmuntrar till byggande av hundgårdar samt ger upplysningar om säkra modeller och metoder vid jakt med hundar i vargområden.
- Naturresursinstitutet publicerar GPS-information om vargarnas positioner i sin internet-tjänst från mitten av augusti till slutet av februari.
- GPS-information om vargar med halsband produceras och publiceras så nära realtid som möjligt.
- Hundskador förebyggs genom att bevilja stamvårdande dispenser för vargindivider som orsakar särskilt betydande hundskador.

26 Kojola, I. & Kuittinen, J. 2002. Wolf attacks on dogs in Finland. *Wildlife Society Bulletin* 30: 498-501.

27 Sidorowich, V. E., Tikhomirova, L. L. & Jedrzejska, B. 2003. Wolf *Canis lupus* numbers, diet and damage to livestock in relation to hunting and ungulate abundance in northeastern Belarus during 1990-2000. *Wildlife Biology* 9: 103-111.

28 Suurkiskjate (hunt *Canis lupus*, ilves *Lynx lynx*, pruunkaru *Ursus arctos*) kaitse- ja ohjamise tegevuskava aastateks 2012–2021. Verksamhetsplanen för skydd och reglering av rovdjursstammar i Estland 2012–2021.

6.2 Förebyggande av får- och nötkreatursskador

Enligt viltskaderegistret har vargarna dödat cirka 40 får per år under åren 2011–2013. Mest typiskt uppstår fårskadorna av varg under perioden från slutet av juli till oktober. Skadorna har ofta förekommit på 6–11 olika gårdar per år. Antalet nötkreatur som vargar har dödat har varit 5–10 djur, på 3–4 gårdar per år.

Elektrifierade rovdjursstängsel som byggts för att skydda får och nötkreatur förebygger effektivt skador som orsakas av vargar. Rovdjursstängsel lämpar sig närmast för beten med liten areal och de kräver kontinuerligt underhåll för att fungera särskilt under sommarsäsongen då växtligheten regelbundet ska avlägsnas vid staketet. Med statsmedel har understötts anskaffning av rovdjursstängsel till gårdar där risken för skador som orsakas av vargar har bedömts vara betydande. Gårdens ägare har dock ansvaret för att bygga stängslet. Natur- och jaktorganisationer har erbjudit frivillig hjälp vid byggandet av stängslen.

En av Finlands viltcentrals uppgifter är att utveckla metoder och produkter för förebyggande av viltskador, testa dessa, skaffa beprövade produkter samt styra och handleda användningen av dessa. Förebyggandet av skador som orsakas av vilt görs i samarbete med markägar- och producentorganisationerna. Målet är att direkt hjälpa de djurgårdar som lider av skador orsakade av varg genom att erbjuda dem direkta stödåtgärder för förebyggandet av skador.

När ett vargpar etablerar ett nytt revir ska man fästa särskild uppmärksamhet på förebyggande av skador på fårgårdar. Då ett vargpar konstateras ska man som förebyggande åtgärd höja fårgårdarnas beredskap mot vargskador.

I Finland har man i allt större utsträckning tagit boskapsvaktande hundar som hjälp för att skydda produktionsdjur. År 2013 uppskattade man att cirka 50 fårgårdar hade en boskapsvaktande hund²⁹. Erfarenheterna av skydd med hjälp av boskapsvaktande hundar har i regel varit uppmuntrande³⁰. Anskaffnings- och skötselkostnaderna för hunden samt möjligheterna att föda upp hunden har i vissa fall förhindrat anskaffningen. Å andra sidan kan användning av en boskapsvaktande hundar på stora beten vara en kostnadseffektiv investering för att skydda djuren till exempel jämfört med rovdjursstängsel.

För att en hund ska bli en bra boskapsvaktande hund förutsätts en god skolning. I och med att antalet boskapshundar har vuxit har man även observerat problem med hundarna. I vissa fall har äga-

rens kunskaper inte räckt till för att skola hunden. Å andra sidan ska man också observera att alla hundindivider inom rätt ras inte lämpar sig för sådana arbetsuppgifter. Då är det inte fråga om rasen utan individuella skillnader mellan hundarna. För att säkerställa kvaliteten av boskapsvaktarhundarna borde man skapa ett system för att stödja skolningen av hundarna eller sörja för skolningen tillsammans med ägaren.

Åtgärder:

- Med statens medel understöds anskaffning av rovdjursstängselmaterial till de djurgårdar som lever under hot om betydande vargskador.
- Finlands viltcentral ger råd i förebyggande av vargskador.
- När ett nytt vargrevir uppstår ordnar Finlands viltcentral informationsutbytes- och utbildningsmöten där man behandlar förebyggande åtgärder samt ersättningsystemet för skador.

6.3 Förebyggande av renskador

Enligt viltskaderegistret har vargarna dödat cirka 350–1 000 renar per år under åren 2011–2013. Det totala antalet skador är större än vad statistiken visar, eftersom alla djur som vargarna dödat inte hittas. Det är svårt att skydda renar som betar fritt mot vargar. Med olika praktiska åtgärder samt tekniska lösningar kan man dock indirekt förebygga renskador.

För att förebygga renskador är det mycket viktigt att man har tillgång till information om vargens eller vargflockarnas rörelser. Renskötarna, olika organisationers fältpersonal samt gränsbevakningsväsendet har en central roll när det gäller att samla in information om vargarna. Ett projekt som främjar effektiv insamlande och tillhandahållande av information om vargarna för och av renbeteslagen beskrivs i bilaga 2.

I en rapport³¹ som behandlar fall av dödade renar och vildrenar orsakade av stora rovdjur listades 12 åtgärder som siktar på förebyggande av rovdjursskador i de nordiska länderna. I Rapporten föreslogs till exempel effektiviserat vallande av renar. I Förvaltningsplanen för järvstammen i Finland³² har föreslagits att effekten av denna metod ska utredas. I rapporten föreslås också vinterutfodring av renar, märkning av renar med sändare samt förflyttning av djur till områden med mindre rovdjur. Dessa åtgärder har renägare i Finland genomfört på eget initiativ i de områden där vargskadorna har varit mycket betydande. Till exempel i vissa renbeteslag

29 Teinila-Huittinen, L. 2013. Laumanvartija pitää pedot loitolla. Pellervo 10/2013.

30 Otstavel, T., Vuori, K., Vainio, O., Valros, A. & Saloniemi, H. 2007. 2007. Prevention of wolf and other large carnivore damages in Finnish livestock herds using livestock guarding dogs (LGD). XIII International Congress in Animal Hygiene, ISAH-2007.

31 Mattisson, J., Persson, J., Karlsson, J. & Andrén, H. 2007. 2007. Erfarenheter från försök att minska rovdjursangrepp på ren - PM till rovdjursutredningen 2007. Viltskadecenter, Grimsö forskningsstation.

32 Förvaltningsplanen för järvstammen i Finland. JSM, 2014.

vid till vårt lands östgräns har renar betat på så långt avstånd från östgränsen så länge som möjligt, vilket har minskat antalet vargskador.

Förebyggande av skador och förnyade skador

I renkötseln utnyttjas idag GPS-halsband som sätts på renar. Med hjälp av dessa kan renarnas rörelser följas upp noggrannare och djur kan effektivare samlas till skiljning. Med hjälp av den information som GPS-halsbanden ger samt sändare som registrerar om djuret dött kan man bättre identifiera och lokalisera en vargskada vilket hjälper till att snabbare förebygga ytterligare skador. För att hitta dödade renar har man också utnyttjat lokalisering av kungömar³³ försedda med sändare. Med hjälp av teknologiska apparater och tillämpningar kunde man i framtiden allt effektivare förebygga renskador. Nya lösningar kan uppstå genom projekt som borde genomföras av renbeteslag och privata företag samt med stöd av utvecklingsprojektfinansiering.

Genom att döda vargindivider som orsakar renskador kan man effektivt minska och förebygga skador. Detta kan genomföras endast under snösäsongen då fångsten kan riktas mot den individ som orsakar skada. Dispenser är dock den yttersta metoden att förebygga skador, vilken kan komma ifråga först efter att andra metoder övervägts eller genomförts.

Åtgärder:

- För att hitta renar som dödats av varg utvecklar man tekniska hjälpmedel som förbättrar och specificerar uppskattningen av renskador och förebygger ytterligare skador.
- Vargar som orsakar exceptionellt stora skador elimineras med dispens om man inte hittar några andra metoder för att förebygga skadorna.

6.4 Ersättning av vargskador

I Finland har skadestånden som orsakats av varg varit i genomsnitt 740 000 euro under åren 2011–2013. År 2013 ersattes skador som orsakats av vargar med drygt 400 000 euro. Av denna summa användes nästan 300 000 euro för ersättning av renskador, cirka 80 000 euro för ersättning av hundskador och cirka 25 000 euro för ersättning av får- och nötkreatursskador.

Ersättningen av skador orsakade av varg från statens medel grundar sig på viltskadelagen. I lagen föreskrivs om de grunder och förfaranden som ska iakttas när medel ur detta anslag i statsbudgeten beviljas för ersättning av skador som orsakats av vilt och för förebyggande av sådana skador. Som skador som orsakats av varg kan skada på person, odling, djur, lösöre och renar ersättas. Skada som orsakats av varg ersätts till fullt belopp om det sammanlagda beloppet av de i viltskadelagen avsedda skador som den sökande lidit överstiger 170 euro per kalenderår. Begränsningen gäller dock inte personskadorna. Skador på ren ersätts till högst ett belopp som motsvarar en och en halv gång det gängse värdet av en ren som dödats eller avlivats på grund av skada. Vid beräkningen av ersättningsbeloppet beaktas som avdrag det belopp till vilket renen kan användas.

Till renbeteslagen kan på kalkylerade grunder betalas särskild ersättning för försvunna kalvar enligt viltskadelagen. Syftet med ersättningen för försvunna kalvar är att på kalkylerade grunder ersätta förlust av kalvar som skett på grund av rovdjur under sommaren utan att kalvarna behöver hittas i terrängen. Det är nästan omöjligt att hitta döda kalvar i sommartid eftersom kropparna försvinner snabbt från naturen på grund av rovdjur, asätare och nedbrytare. Till de renbeteslag som upprepade gånger lider av exceptionellt stora skador kan betalas en särskild ersättning.

Problem med ersättningssystemet

Den långsamma utbetalningen är enligt dem som lidit av vargskador ett centralt problem. Som värst har betalningen av skadestånd tagit mer än ett år från att skadan uppstod. En annan faktor som orsakat oro har varit osäkerheten om ersättningarna betalas till fullt belopp. Renskador som orsakats av järv har under flera år i början av 2010-talet varit större än förväntat, varför anslagen som reserverats för ersättning av skador som orsakats av rovdjur i statsbudgeten inte har räckt till. Till följd av detta har man varit tvungen att ansöka om tilläggsanslag genom tilläggsbudgeten för att alla ersättningar har kunnat betalas. Ett sådant handlings sätt har lett till att skador orsakade av varg inte har kunnat ersättas på en gång, utan ersättningsbeloppen har betalats i mindre poster över tid.

I fortsättningen ändras lagstiftningen så att skador orsakade av varg kan utbetalas snabbare. Eftersom skador som vargen orsakar på andra djur än renar är små, ska betalningen och tidtabellerna för ersättningen av renskador och andra skador som vargen orsakat särskiljas. Detta förutsätter riksdagsbeslut om ändring av viltskadelagen.

Åtgärder:

- Betalningen av ersättning för vargskador påskyndas genom en ändring av viltskadelagen.
- Skador som orsakas av varg betalas till fullt belopp.

33 Järvenpää, J. 2014. Maasuorpetojen vaikutukset, seuranta ja vahinkojen ennaltaehkäisy. Slutrapport. <http://www.petohanke.fi/>

7 Särskilda frågor vid förvaltning av vargstammen

7.1 Förvaltning av vargstammen i renskötseområdet

Renskötelsen är en mycket viktig näring i renskötseområdet. Vargarna orsakar betydande skador på renskötelsen och därför begränsas uppkomsten och tillväxten av vargstammen i renskötseområdet i Finland och Skandinavien. I Finland beviljas skadebaserade dispenser för renskötseområdet för att förebygga exceptionellt stora skador. Även om vargstammen på så sätt begränsas, är skadorna fortfarande betydande för rensköteln.

I samband med uppdateringen av förvaltningsplanen betonades behovet att snabbt och effektivt ingripa mot sådana vargar som orsakar exceptionellt stor skada och önskan om att utveckla mer fungerande metoder för stamuppföljningen. Dessutom ansåg deltagarna att genom att utnyttja teknologiska tillämpningar kan man förebygga en del av renskadorna och i skadefallen få mer täckande information om de renar som dödats av rovdjur.

För tillfället är uppföljningen av vargstammen i renskötseområdet inte täckande. För att förbättra utvärderingen av vargstammen ska de olika aktörerna aktiveras att anmäla gjorda observationer, nätverket av rovdjurkontaktpersoner kompletteras samt den insamlade informationen spridas effektivt. På så sätt förbättrar man stamuppföljningen och främjar förebyggandet av skador på renskötelsen. I bilaga 2 finns en beskrivning av projektet för utveckling av stamuppföljningen i renskötseområdet.

I utvärderingen av rovdjurspolitiken³⁴ konstateras att det råder misstroende mellan de olika aktörerna när det gäller renskador som orsakats av rovdjur och ersättningar som betalas för skadorna. För att bygga upp förtroende är det viktigt att man fortsätter att utveckla enhetliga och effektiva metoder för terrängkontroller vid skadefallen. Som en del av detta utvecklingsarbete ska man erbjuda möjlighet att renskadorna med alla uppgifter inklusive koordinater kan anmälas via en mobilapplikation direkt till myndighetssystemet. Detta håller informationen om skador à jour och möjliggör kontroller av renskador i terrängen.

Även om renskador kan minskas genom förebyggande åtgärder och ersättningssystemet för skador förbättras, konstaterade man i en tankesmedja om förvaltningen av vargstammen i renskötseområdet nästan enhälligt att man inte kan låta vargstammen i området växa utan att skador på renskötelsen växer från den redan nu höga nivån. Således ansågs det vara ett uteslutet alternativ att en ha en reproducerande vargstam i renskötseområdet.

Renskötseområdena i Finland och Sverige ligger på den led längs vargarna går mellan vargpopulationerna i Skandinavien och Fin-

land samt ryska Karelen. För att främja den genetiska mångfalden hos den skandinaviska vargpopulationen är det viktigt att vargarnas vandringar mellan populationerna säkerställs. Nuförtiden kan unga vargar utan hinder vandra via Finlands renskötseområden till Sverige under vår- och sommartid. Under åren 2001–2013 har sammanlagt 19 individer³⁵ vandrat från Finland till vårt västra grannland, men endast några har nått den skandinaviska populationen, eftersom merparten av vargarna dör i renskötseområdet i Sverige. På motsvarande sätt vandrar det vargar från den skandinaviska populationen till Finland. Från den skandinaviska populationen har vargar försedda med GPS-halsband vandrat till Finland 2012 och på hösten 2014 då en ung hanvarg vandrade via Sverige och Finland till Ryssland.

I den svenska nationella förvaltningsplanen för varg konstateras att när storleken på vargpopulationen i Skandinavien ligger på sin nuvarande nivå (370 individer) behöver populationen få minst en invandrad reproducerande individ per varggeneration dvs. per fem år. Finland ska för sin del säkerställa att minst en individ per fem år flyttar från Finland till Sverige under sommarmånaderna.

Vandringen av vargar från Finland till Sverige följs upp i samarbete mellan de olika ländernas viltforskning. Den fullständiga genkartan över de svenska vargarnas DNA underlättar uppföljningen.

Dessutom är Finland redo att samarbeta med svenska myndigheterna när det gäller att flytta vargar från Finland till mellersta Sverige, om den genetiska mångfalden hos vargpopulationen i Skandinavien inte kan säkerställas genom vargarnas naturliga vandring.

Genom ett projekt kommer man att bedöma lämpligheten av naturvärdeshandel i förvaltningen av vargstammen både på renskötseområdet och i vargrevir utanför renskötseområdet. Som utgångspunkt är att om skador och olägenheter orsakade av varg skulle ersättas av samhället för de medborgare som bor i området, då skulle vargen accepteras lättare och samexistensen skulle vara gynnsammare. Projektet som handlar om revirvärdeshandeln beskrivs i bilaga 9.

Åtgärder:

- I renskötseområdet begränsas tillväxten av vargstammen i syfte att förebygga mycket betydande skador.
- Naturresursinstitutet följer regelbundet upp vandringen av vargar till Sverige i samarbete med skandinaviska viltforskare.
- I anmälningsförfarandet för renskador orsakade av varg tas i bruk nya applikationer och metoder i syfte att skynda på och effektivisera överförandet av skadeuppgifter till myndigheterna.

34 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallinen suurpetopoliittikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.

35 Liberg, O. Föredrag 2014.

7.2 Förvaltning av vargstammen i vildrensområdet

I världen förekommer vildrensarten (*Rangifer tarandus fennicus*) endast i Ryssland och Finland. Enligt en färsk uppskattning uppskattas mängden vildrenar i Ryssland vara cirka 2 300 individer. I Finland har man under de senaste årtionden haft vildrenar på två områden, Suomenselkä (1 100 individer) och Kuhmo (800 individer). Dessutom lever det mindre vildrensgrupper i Lieksa- och Pyhäntäregionen.

I alla områden där vildrenar förekommer i Finland finns också etablerade vargrevir. Vargens predation är en betydande faktor som begränsar tillväxten av vildrensstammen. Särskilt antalet vargar och vildrenarnas kalvproduktion har ett starkt negativt samband. Detta talar för begränsning av vargstammen i vildrensområden särskilt om delstammarna i Kajanaland och Suomenselkä blir mindre och rovdjursstammen blir större än idag. Den gällande förvaltningsplanen för vildrensstammen i Finland (2007) stödjer en sådan åtgärdsstrategi särskilt när det gäller att stoppa recessionen av delstammen i Kajanaland.

I Finland har man samlat in information om vargarnas jakt på vildrenar och älgar genom att följa upp vargar försedda med GPS-halsband³⁶. På basis av dessa vinteruppföljningar kunde en varg döda 5–11 vildrenar per år, men kalkylen är mycket osäker eftersom variationerna under sommarsäsongen är mycket stora. Enligt uppskattningar dödar vargen 14–18 älgar per år och på basis av vargflockarna och storleken på deras reviområde kan man uppskatta att flocken dödar 70–80 älgar per år. Denna kalkyl baserar sig dock på det att det inte finns andra klövdjur som kan jagas på området.

Vid förvaltningen av både vildrenen och älgen ska man beakta vargflockens predation. I Sverige har jägarnas älgbyte minskat betydligt i vargrevirområdena. I mindre vargrevir har jägarnas byte till och med minskat till hälften, när målet har varit att bevara älgstammens täthet på sin nuvarande nivå³⁷. Förvaltningen av älg-, varg- och vildrensstammar är dock mycket utmanande, eftersom växelverkan mellan dessa arter är mycket komplexa. När älgstammen är stor ser det ut att vargarna riktar sin jakt särskilt på älgar, vilket gör att vildrenar sparas. Å andra sidan kan en älgstam som länge har varit stor i området locka rovdjur till området och upprätthålla en stor rovdjurstäthet, vilket ökar jakten på vildrenar och således deras totala dödlighet. För att skydda vildrenen kan det vara nödvändigt att reglera älg- och vargstammen särskilt på vildrenvadjornas sommarbeten (Kojola mm. 2009). Förutom vargar förekommer det också björnar på de nuvarande vildrensområdena. Även de jagar vildrenar. I fortsättningen ska man i Finland producera mer ingående forskningsinformation om växelverkan mellan

36 Kojola I., Heikkinen S., Kokko S., Ronkainen, S. & Suutarinen, J. 2011. 2011. Susi hirven ja metsäpeuran saalistajana. Metsästäjä 1: 36-38.

37 Wikenros, C. 2011. The return of the wolf. Effects of prey, competitors and scavengers. Avhandling. Uppsala universitet.

rovdjurs- och hjortdjurstammar samt olika beskattningsmodeller för utvecklingen av stamförvaltningen.

Efter att vargstammen i Finland har uppnått målet för den minsta livskraftiga vargstammen, kan även hela flockar elimineras vid behov. Detta ska övervägas särskilt i vildrensområden³⁸. Vildrensområdena i Kajanaland ligger nära renskötselområdet, och en dylik begränsning av vargstammen i dessa områden skulle sannolikt minska också mängden renskador i de sydligaste renbeteslagen.

För närvarande planerar man en återinplantering av vildren som syftar till att stärka vildrensstammens livskraft i Finland. I förutredningsprojektet har man fastställt tre områden som lämpliga med tanke på deras livsmiljö och människors sociala acceptabilitet. På alla områden har redan länge förekommit vargar. För att återinplanteringen skall lyckas är det klart att vargstammen, särskilt i början, effektivt måste regleras genom jakt.

Åtgärder:

- Begränsa antalet vargar i vildrensområden samt följa upp vargstammens inverkan på vildrensstammen.
- Naturresursinstitutet inleder en undersökning av växelverkan mellan rovdjurs- och hjortdjurstammarna.
- I samband med återinplanteringen av vildrenen regleras vargstammen i området.

7.3 Varghybrider i naturen

Hunden och vargen kan korsa sig med varandra. Eventuella korsningar sker nästan enbart mellan en hanhund och en vargtik. I Finland har man med säkerhet konstaterat tre varghundkorsningar i naturen på 2000-talet. År 2004 bekräftades två hanhybrider, den ena i Jockas och den andra i Sotkamo. I Parkano konstaterades en hel kull hybrider år 2010. I alla dessa fall dödadades individerna.

I flera internationella undersökningar har man visat att hunden, vargen och varghybriden kan skiljas från varandra med DNA-analysmetoder.^{39, 40, 41}. Dessutom har en del av varghybriderna externa kännetecken som tyder på en korsning. Detta är dock mycket individuellt och en korsning kan inte alltid med säkerhet konstateras på basis av externa egenskaper.

38 Förvaltningsplan för vildrensstammen i Finland. JSM, 2007.

39 vonHoldt, B. E. ym. 2010. Genome-wide SNP and haplotype analyses reveal a rich history underlying dog domestication. *Nature* 464: 898-903.

40 vonHoldt B. M. ym. 2012. Identification of recent hybridization between gray wolves and domesticated dogs by SNP genotyping. *Mammalian Genome* 24: 80–88.

41 Randi, E., ym. 2014. Multilocus detection of wolf x dog hybridization in Italy, and guidelines for marker selection. *plos one*, 9, e86409.

I den bestående kommitténs rekommendation i konventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga livsmiljö (s.k. Bernkonventionen)⁴² föreslås att misstankarna om korsningar mellan hund och varg ska säkerställas. Detta görs av aktörer som utsetts av myndigheterna, på basis av genetiska och/eller morfologiska egenskaper. Individer som konstaterats vara korsningar elimineras genom myndighetsbeslut. Elimineringen genomförs av aktörer som befullmäktigats av myndigheter.

Vår nuvarande lagstiftning känner inte till begreppet korsning mellan varg och hund. På saken har fästs uppmärksamhet i den nationella strategin för främmande arter⁴³. I strategin konstateras följande: "I samband med utvecklingen av lagstiftningen borde man överväga att ge myndigheten behörighet att bevilja tillstånd att eliminera ett sådant förvildat djur av främmande art, en korsning (t.ex. varghybrid) eller ett förvildat bortsprunget husdjur som kan korsa sig med en vild djurart". Den finska jaktlagstiftningen ändras så att Finlands viltcentral har behörighet att bevilja tillstånd att eliminera korsningar mellan hund och varg från naturen.

Vid uppföljningen av vargstammen i Finland tas i bruk DNA-analyser av avföringsprov på vargar. Metoden används för att uppskatta vargstammens minsta storlek, men samtidigt fungerar den som allmän uppföljning för att hitta varghybrider som lever i naturen. Om man misstänker att det förekommer en korsning i något område på basis av utseende, ska medborgarna meddela informationen om observationerna till den lokala rovdjurskontaktpersonen och Finlands viltcentral. I en sådan situation stävar man efter att få ett avförings-, urin-, blod- eller hårprov på den misstänkta hybridindividen för DNA-bestämningar. Vid behov genomför man i samarbete mellan Finlands viltcentral och den lokala jaktvårdsföreningen en effektiviserad uppföljning för att samla in nödvändiga prov.

Av de samlade proven separeras och analyseras individens DNA-profil som jämförs med jämförelsematerialet som består av vargars DNA-prov. Med hjälp av detta material kan man bedöma med vilken sannolikhet det insamlade provet hör till den population som jämförelsematerialet representerar. Analysen av provet samt jämförelsen utförs av ett forskningsinstitut som Finlands viltcentral har valt. En hybridindivid som identifierats på basis av DNA elimineras från naturen med Finlands viltcentrals tillstånd. I särskilda fall kan individen identifieras som korsning också på basis av sina morfologiska egenskaper. Även i detta fall görs identifieringen av experter som Finlands viltcentral har utnämnt för detta ändamål. Hybridindivider elimineras av storviltsassistentfunktionärerna.

42 Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (*canis lupus*) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

43 Nationell strategi för främmande arter 2012. Jord- och skogsbruksministeriet.

Förvildade hundar i naturen

Uppkomsten av korsningar mellan hund och varg ska också förebyggas. Enskilda vilt levande hundar eller hundflocker ökar risken för uppkomsten av korsningar. I Finland har man under flera år konstaterat vildhundsflockar särskilt i närheten av östgränsen. Till exempel på hösten 2012 dödades man en vildhundsflock med fem individer, i januari 2014 hittade man en vildhundskull och ytterligare på hösten 2014 har man konstaterat vildhundsflockar. Vildhundar kan förekomma även på andra håll i landet, även om de i regel är sällsynta.

Vildhundsflockar som lever vid östgränsen kommer sannolikt från Ryssland. I Finland främjas informationsutbytet mellan gränsbevakningsväsendet, medborgarna och polisen så att förekomsten av vildhundar kan konstateras så tidigt som möjligt. Även samarbetet med Ryssland fortsätts och intensifieras för att lösa problemet med vildhundsflockar.

I den nuvarande lagstiftningen har inte fastställts vem som har ansvaret att fatta besluten om eliminering av vildhundar. Om de förvildade hundarna utgör ett säkerhetshot mot människan eller betydande skada på egendom, har polisen redan med stöd av den nuvarande lagstiftningen behörighet att besluta om eliminering av djuren. Lagstiftningen ska ändras så att myndigheterna även av andra nödvändiga orsaker kan fatta beslut om tillstånd att eliminera vildhundar som förekommer i naturen. Besluten bör i sådana fall fattas av Finlands viltcentral.

Åtgärder:

- Misstankar om varghybrider som förekommer i naturen bekräftas på basis av DNA-analyser och individerna elimineras med Finlands viltcentrals tillstånd.
- I utbildningen av rovdjurskontaktpersoner samt i samarbetsavtalet mellan Finlands viltcentral och forskningsinstitutet beskrivs detaljerat hur man ska gå tillväga i misstänkta korsningsfall.
- Jaktlagstiftningen ändras så att Finlands viltcentral har behörighet att bevilja tillstånd att eliminera konstaterad varghybrid samt vildhund.
- Vildhundarna dödas också i de fall djuren inte har utgjort hot mot människans hälsa eller egendom med Finlands viltcentrals tillstånd.

7.4 Uppfödning av varghybrider som sällskapsdjur

I Finland uppföds varghybrider som sällskapsdjur. Antalet uppskattas vara ungefär tusen. I nuläget finns det större efterfrågan på valpar av varghybrider än tillgång, så intresset för dem kan antas vara ökande. Förutom antalet varghybrider som hålls som sällskapsdjur är uppgifterna om deras förädling, registrering och uppfödningförhållanden bristfälliga.

I samband med uppdateringen av förvaltningsplanen ordnades ett seminarium som behandlade vargens genetik och varghybridfrågan. I evenemanget var de olika instanserna eniga om att uppfödningen av varghybrider som finländarna håller som sällskapsdjur ska regleras. Djuren ska individuellt identifieras och registreras och om möjligt ska DNA-baserad information samlas in om dem. Förutom detta föreslog man inrättande av ett certifieringssystem avsett för ägare av varghybrider samt även totalförbud att uppföda varghybrider som sällskapsdjur.

I den nationella strategin för främmande arter⁴⁴ konstateras följande: "Den nuvarande lagstiftningen saknar grund för att förbjuda import, innehav och förmedling av sådana katt- och hundkorsningar där föräldrarna i fyra tidigare generationer är individer av vilda arter, samt försäljning av sådana som sällskaps- eller hobbydjur". I den bestående kommitténs rekommendation i konventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga livsmiljö⁴⁵ granskas också ställningen av varghybrider som hålls som sällskapsdjur. I rapporten rekommenderas att varghybrider som uppföds som sällskapsdjur förbjuds eller uppfödningen begränsas.

Åtgärder:

- Skapa lagstiftning om import och uppfödning av varghybrider.
- Om detaljerna i regleringen överenskomms vid reformen av lagstiftningen om djurskydd, jakt och främmande arter.

7.5 Akuta farliga situationer

Man får försvara sig själv, en annan person eller egendom på vissa villkor om man är i nöd. Bestämmelser om nödtillstånd finns i 4 kap, 5 § i strafflagen. Man kan försvara ett husdjur eller sig själv för att avvärja en trängande fara, om handlingen utifrån en helhetsbedömning är försvarlig med beaktande av det räddade intressets

samt den orsakade skadans och olägenhetens art och storlek, farans ursprung samt övriga omständigheter. I bestämmelsen konstateras vidare att en handling som har begåtts för att rädda ett rättsligt skyddat intresse inte anses tillåten enligt 1 mom., men gärningsmannen är dock fri från straffansvar, om det inte skäligen kunde ha krävts att gärningsmannen skulle ha reagerat på annat sätt med beaktande av hur viktigt det räddade intresset var, hur oförutsedd och tvingande situationen var samt övriga omständigheter.

När det gäller vargen låt oss ta ett exempel där jägaren skjuter en varg för att rädda sin hund. Handlingen anses vara berättigad i ett försvarligt nödtillstånd, om den orsakade skadan inte är orimligt stor jämfört med den räddade intresset. Vid bedömning av intresset man beakta att de riktgivande värdena på vilt inte tillämpas på en handling som gjorts i nödtillstånd eller i ett förlåtligt nödtillstånd, även om man i praktiken har jagat i strid med bestämmelserna i jaktlagen. Bedömningen om tillämpningen av nödtillståndsbestämmelser grundar sig alltid på en helhetsprövning från fall till fall, inte finansiellt värde.

Vid bedömning av användning av nödtillstånd överväger man särskilt situationens plötslighet och hur sannolik och omedelbar faran är. Med trängande fara avses den sannolikhetsgrad som krävs för att man är berättigad att utföra handlingen. Sannolikheten att handlingen utförs ska vara så stor att handlingen kan anses vara rimlig. Dessutom ska faran vara omedelbar med tanke på tiden. Faran ska tidsmässigt ligga nära: att vänta skulle betyda att en fara uppstår. I situationer där nödvärn eller användning av nödtillstånd inte skulle vara tillåten, men i vilka inget annat förhållningssätt rimligen skulle ha kunnat krävas av gärningsmannen vid bedömning av situationen, tillämpas bestämmelsen om straffrihet.

För att förebygga vargskador finns det två tingsrätts beslut ett från år 2010 (Södra Karelens tingsrätt 8.6.2010, 10/948, ärende nr: R10/460 samt Birkalands tingsrätt 20.4.2010, 10/2344, ärende nr: R10/390), där man har skjutit en varg i en akut situation. I det ena fallet angrep vargen hunden och i det andra fallet betedde vargen sig hotande mot en människa. I båda fallen förkastades åtalen, eftersom gärningen ansågs berättigad. Från år 2010 finns också åklagarämbetets beslut om ett fall där vargarna jagade en jakthund och hotade hundens hälsa. I detta fall sköts vargen. Det väcktes inget åtal i fallet eftersom gärningen ansågs berättigad.

I revirtankesmedjorna hänvisades till 28 § i den svenska jaktförordningen (1987/905). Enligt lagen får vargen dödas om skadan redan har skett eller om angreppet är uppenbart. Vargen får dödas också i fall där vargen befinner sig inom inhägnat område avsett för boskap och det finns skäligen anledning att befara att vargen orsakar skada. Vargen får bara dödas när det inte går att skrämja bort vargen eller på något annat lämpligt sätt avvärja angreppet. I akuta fall får vargen dödas av ägaren, innehavaren eller en annan person som handlar på uppdrag av dem. I Sverige gör länsstyrelsen den preliminära bedömningen i ovan nämnda fall och om det

⁴⁴ Nationell strategi för främmande arter. JSM, 2012.

⁴⁵ Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (*canis lupus*) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

finns skäl att misstänka ett brott, anmäler länsstyrelsen händelsen till polisen.

Den finska brottslagstiftningen ger för närvarande möjlighet att skydda egendom, såsom husdjur eller människor mot vargangrepp med stöd av nödstillstånd. En varg får dödas när man avvärjer en trängande fara och om gärningen enligt en helhetsbedömning är försvarlig. Bedömningen om tillämpningen av nödstillståndsbestämmelser grundar sig alltid på en helhetsprövning från fall till fall. Medborgarna är dock i stor utsträckning inte medvetna om lagstiftningen om nödstillstånd och dess praktiska betydelse.

7.6 Utnyttjande av vargen i naturturismen

I Finland finns professionell naturturism i anknytning till stora rovdjur, närmast i kommuner vid östgränsen. Verksamheten koncentreras närmast kring björnen, men i liten skala också kring vargen och järven. Turisterna tittar och tar bilder på djuren från byggnader i närheten av åteln. Att produktifiera vargens upprepade besök på vissa platser som objekt för beskådande är svårt och orsakar lätt konflikter. Däremot är det sannolikt lättare att produktifiera andra kulturella särdrag kring vargen, såsom spårning av varg (i detta fall bakspårning) samt lyssnande på ylande i reviområdet.

Åtgärder:

- Naturresursinstitutet kartlägger naturturismföretagarnas förutsättningar för att produktifiera vargen och turismen kring vargen.

7.7 Sjukdomar

Zoonoser är sjukdomar vars alstrare kan överföras från djur till människor och tvärtom. Människan kan få smittan till exempel direkt från djuret eller via animaliska livsmedel. Zoonoser förekommer såväl hos produktions- och sällskapsdjur som vilda djur. Sjukdomar hos vargen som kan smitta människan är rabies och ekinkocker.

Rabies eller vattuskräck är en virussjukdom i det centrala nervsystemet som kan smitta alla däggdjur, även människan. Sjukdomen sprids vanligen genom bitt från ett sjukt djur. De huvudsakliga smittspridarna är vilda rovdjur såsom räv, mårhund, varg och grävling samt av husdjuren hund och katt. Rabies kan förebyggas genom vaccinering. Rabies förekommer i Finlands närområden i Estland och Ryssland närmast hos mårhundar, rävar och vargar, men den kan också förekomma hos hundar, katter och andra husdjur.

Sedan 1991 har Finland officiellt varit fritt från rabies. Rabies hör till de farliga djursjukdomar som enligt lag ska bekämpas. Syftet med bekämpningsprogrammet är att hindra sjukdomen från att spridas till landet genom import av husdjur och de vilda djurens normala vandring från ett land till ett annat. Praktiska bekämpningsåtgärder är vaccineringar av hundar och katter. I vissa fall används även karantän. I Finlands sydöstra gräns sprids det årligen ut betesvaccin för små rovdjur för att förhindra att smittan sprider sig från våra grannländer. Livsmedelssäkerhetsverket Evira följer årligen upp rabiessituationen i Finland och Finlands närområden. I Evira undersöks årligen mer än 500 djur för rabies.

I Finland påträffas hjortdjursekinokock som beräknas höra till arten *Echinococcus granulosus*. Den har påträffats hos renar, älgar och vargar i Östra Lappland, Kuusamo, Kajanaland och Norra Karelen. I hjortdjursekinokockens livscykel är huvudvärdet varg (eventuellt också hund) och mellansvärdet ett hjortdjur (ren, hjort, älg). *E. granulosus*-smittan hos människan kan orsaka en långsamt framskridande sjukdom där parasiten bildar blåsor särskilt i levern och lungorna. I Finland har smittor hos människor inte konstaterats sedan 1960-talet.

Den andra ekinokockarten som är betydelsefull för Finland är rävens dvärgbandmask, *E. multilocularis*. Parasiten har inte konstaterats i Finland eller i kontinentala Norge. Däremot hittades parasiten i Sverige som sällsynt för första gången vintern 2010–2011. Parasiten förekommer också i Estland, Danmark, Spetsbergen och norra Ryssland.

Parasitens viktigaste huvudvärd är räv, men även fjällrävar, hundar, katter, mårhundar och vargar kan vara huvudvärdar. Parasiten orsakar inga symtom hos huvudvärdarna. För att förebygga att sjukdomens sprids ska alla hundar som importeras till Finland ha fått medicinering mot bandmask. Människan kan få smittan av avföringen av huvudvärdet som bär parasiten eller via vatten, bär eller svampar som kontaminerats av avföringen. För en människa kan parasiten orsaka förgrenade blåsor som vanligen utvecklas i levern⁴⁶.

I Finland samordnas uppföljning av sjukdomar som smittas från djur till människor av zoonoscentret. Centret är ett nätverk som består av experter från Livsmedelssäkerhetsverket Evira och Institutet för hälsa och välfärd THL. Centret har också i uppgift att samordna insamlingen och publiceringen av uppgifter. Dessutom deltar centret i epidemiutredningar, informeringen om zoonoser, utbildningen i zoonoser samt verkar som nationellt samarbetsorgan till internationella zoonosexperter.

Hos vargar förekommer också skabb. Vanligen förekommer sjukdomens hos räv och mårhund. Skabbdjuret *Sarcoptes scabiei* som orsakar skabb är ett platt spindeldjur. Den befruktade honan gräver gångar i djurets hud i vilka den lägger sina ägg. Honan lever i hudgången i ca en månad. Skabbdjuret orsakar skorvig

46 www.evira.fi, 3.12.2014.

hudinfektion som kliar kraftigt. Ett djur som smittats slickar och skrapar sin hud vilket ofta orsakar en bakterieinfektion och gör att huden mörknar och förtjockas. Skabbdjuret kan smitta människan, men den reproducerar sig inte i människan så smittan försvinner av sig själv.

Skabb har förekommit hos vargar i Finland. Sjukdomen förekommer också i Sverige och Estland. Skabb kunde ha en minskande effekt på vargstammen, om den skulle förekomma hos vargar i större omfattning. Uppföljningen och undersökningen av skabb och andra motsvarande sjukdomar fortsätts och vid behov effektiviseras i samarbete med andra forskningsinstitut och myndigheter.

Vid uppföljningen av vargstammen kommer man att använda sig av DNA-analyser av vargavföring. Samtidigt ska man utreda möjligheterna till och behoven av uppföljning av sjukdomar utifrån de insamlade proven.

Åtgärder:

- Livsmedelssäkerhetsverket Evira fortsätter att följa upp och undersöka zoonoserna.
- Förebyggande åtgärder som förhindrar spridningen av rabies och rävens dvärgbandmask fortsätts.
- Livsmedelssäkerhetsverket Evira utreder möjligheten att i sjukdomsuppföljningen använda sig av vargarnas avföringsprov som samlats in i samband med stamuppföljningen.

7.8 Utplanteringar av vargar

Till skillnad från björnar och järvar, har utplanteringar inte hört till förvaltningen av vargstammen i Finland. Vilda eller uppfödda vargar har inte flyttats från ett område till ett annat för att befrias i naturen. Utplanteringar har inte förslagits i förvaltningsplanen för vargstammen från år 2005, och det har inte heller funnits behov av utplanteringar. Rörlighetsundersökningarna av vargen visar att unga vargar är mycket rörliga och sprider sig mycket bra på egna ben till nya revir. Unga vargar som fötts på våren lämnar typiskt sitt födelserevir under nästa vår och början av sommaren för att leta efter ett partner och ett eget revir. Vandringarna kan sträcka sig från några tiotals kilometer ändra upp till hundratals kilometer.

I Sverige som exempel har vargar flyttats som en del av stamförvaltningen, men försöken att få vargen att stanna på det nya området har visat sig utmanande. Ett utplanterat djur kan komma tillbaka till ursprungsområdet från hundratals kilometers avstånd.

Med tanke på medborgarnas jämlikhet är det mest rättvist att vargen själv väljer sitt revir utanför renskötselområdet i de områden som den själv anser vara lämpliga. I vargrevirområden förvaltas stammen genom att samordna ekologiska, samhällseliga och ekonomiska synpunkter.

Åtgärder:

- Inom Finland görs inte utplanteringar eller flyttningar av vargar.

BILAGA 1: Revirsarbetsgrupp och vargsamordnare

Syfte	Projektets allmänna syfte är att utveckla den revirspecifika planeringen av stamförvaltningen, beslutsfattandet och den lokala uppföljningen av vargförvaltningen.
Konkreta åtgärder	<p>Grunda en arbetsgrupp som på frivillig bas frivilligt deltar i projektet. Minst tre grupper bildas. De regionala vilträden ansvarar för organiseringen av arbetsgrupperna i samarbete med jaktvårdsföreningarna i vargreviområdet.</p> <p>Samarbetsgruppens uppgift skulle vara att skapa en lokal helhetsuppfattning av vargläget, planera förebyggande åtgärder och överväga om stamvårdande eller skadebaserad jakt skall prioriteras. Förutom dessa skulle gruppen diskutera och planera regionala specialfrågor, såsom samarbete i gränsområdet eller samordning av skyddet av vildren och varg.</p> <p>För arbetsgruppen prövas olika sammansättningar och verksamhetsmodeller. I pilotskedet deltar en samordnare som arbetsgruppen har valt i verksamheten. Samordnaren är kontaktperson mellan fältet, förvaltningen och forskningen. Samordnaren informerar om lokala vargfrågor. I praktiken säkerställer samordnaren vargobservationer och -skador på plats i terrängen ensam eller tillsammans med en lokal rovdjurskontaktperson. Samordnaren är sekreterare för arbetsgruppen.</p> <p>Projektet genomförs under åren 2015–2018.</p>
Deltagare	<p>Samarbetsgruppen kallas initialt samman av jaktvårdsföreningen eller någon av jaktvårdsföreningarna i revirområdet. Dessutom skulle arbetsgruppen ha en representant från kommunen, en lokal jaktförening och en lokal naturskyddsförening samt en representant för regionens boskapsuppförare.</p> <p>Förutom dessa skulle en representant från polisen, Forststyrelsen och/eller gränsbevakningen och byföreningen höra till arbetsgruppen beroende på situationen.</p> <p>Även en representant för det regionala vilträdet eller den regionala viltcentralen skulle delta i den planerade gruppen.</p>
Ansvarig instans för projektet	Finlands viltcentral startar upp projektet. De revirspecifika pilotprojekten skulle ledas av en lokal jaktvårdsförening.
Resurser	Jaktvårdsföreningen som leder pilotprojektet i revirområdet anställer en samordnare/kontaktperson på heltid eller på deltid för tre år (eventuellt 2*3 år). Den övriga verksamheten baserar sig på frivillighet.
Finansiering	Programmet för utveckling av landsbygden i Finland, Finlands viltcentral
Praktiska inverkaner	Projektet ger påverkningsmöjligheter för de människor som bor i vargrevir. Projektet förbättrar förhållandena mellan viltförvaltningen, forskningen och medborgarsamhället i vargfrågor. Projektet ger en bredare uppfattning om besittningsrätter och bestämmanderätter i fråga om vargen. Projektet ökar tilliten mellan aktörerna, minskar administrativa och informationsmässiga konflikter och skapar en grund för en bred tillväxt av välfärd.

BILAGA 2: Utveckling av nätverket för observation av rovdjur i renskötseområdet

Syfte	I projektet skapas ett observationsnätverk som baserar sig rovdjurkontaktpersonernas verksamhet i två eller tre renbeteslag, i syfte att förbättra uppföljningen av vargstammen. Syftet är även att förbättra observationerna av rovdjur samt öka spridningen av insamlad varginformation, som kan utnyttjas för att förebygga och hitta renskador orsakade av varg.
Konkreta åtgärder	Som samarbete mellan Finlands viltcentral, Renbeteslagens förbund samt renbeteslagens renägare kartläggs de renbeteslag som skall delta i projektet. Från projektrenbeteslagen väljs en tillräcklig mängd renägare och andra frivilliga aktörer som Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet utbildar i användningen av Tassu-internetsystemet. Renbeteslagens förbund och de lokala renbeteslagena ansvarar för att renägarna informeras om detta samt även att insamlad varginformation återförmedlas till renägarna. Projektet genomförs under 2015.
Deltagare	Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet, Renbeteslagens förbund samt de renbeteslag som deltar i projektet.
Ansvarig instans för projektet	Projektet samordnas av Finlands viltcentral.
Resurser	I Finland baserar sig uppföljningen av rovdjursstammarna på ersättningsfri frivilligverksamhet. I fråga om Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet och Renbeteslagens förbund kan verksamheten anses höra till de normala arbetsuppgifterna.
Praktiska inverknings	Med hjälp av projektet får man relevant information om förekomsten av vargar på renskötseområdet samt främjar stamuppskattningarnas förutsättningar. Rovdjurkontaktpersonernas observationsuppgifter publiceras på internet, bl.a. på www.riistahavainnot.fi . Genom att utnyttja noggrannare och aktuell information är det möjligt att förebygga och hitta renskador orsakade av varg. Erfarenheterna hjälper till att utveckla ett nätverk av rovdjurkontaktpersoner som betjänar uppföljningen av varg och andra rovdjur i hela renskötseområdet.

BILAGA 3: Identifiering av vargindivider med hjälp av DNA-analyser av vargavföring

Syfte	I projektet utvidgas den DNA-baserade identifieringen av vargar som piloterats i Sydvästra Finland samt planeras en nationell DNA-baserad helhet för stamuppföljning.
Konkreta åtgärder	Den DNA-baserade individualiseringen av vargar sker på basis av analyser av avföringsprov och andra prov. I projektet planeras och genomförs en insamling av prov i fyra sådana områden i Finland där två eller flera vargflockar förekommer. Projektet genomförs under åren 2015–2017.
Deltagare	Insamlingen av prov ordnas av Finlands viltcentral tillsammans med de lokala jaktvårdsföreningarna samt naturskyddsdistrikten. Insamlingen genomförs av frivilliga aktörer som rör sig i naturen. För varje område utnämns en ansvarig person/ansvariga personer som ansvarar för insamlingen och frysningen av prov och lämnandet av proven till forskningsinstitutet för analys. Provsamlingen kan också höra till samarbetsgruppens samordnare. För sammanställningen och rapporteringen av resultaten ansvarar Naturresursinstitutet.
Ansvarig instans för projektet	Projektet samordnas av Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet.
Resurser	Till personer som ansvarar för insamlingen och lämnandet av prov till forskningsinstitutet betalas en ersättning. Förutom behövs en arbetsinsats av Finlands viltcentral för samordning av projektet och av Naturresursinstitutet för rapportering av resultaten. Vilket forskningsinstitut som analyserar proven fastställs senare.
Finansiering	Projektet finansieras av jord- och skogsbruksministeriet.
Praktiska inverknings	Med hjälp av projektet får man obestridlig information om det minsta antalet vargindivider på vargreviren under den valda granskningsperioden. Utifrån proven kan man också utreda vargarnas släktförhållanden och med hjälp av dem kan man utreda eventuell förekomst av korsningar mellan varg och hund i Finland.

BILAGA 4: Utnyttjande av viltkamerabilder i uppföljningen av vargstammen

Syfte	I projektet skapas ett elektroniskt system genom vilket ägare av viltkameror kan förmedla bilder av vargar för stamuppföljningen.
Konkreta åtgärder	Mottagning av bilder kräver ett elektroniskt system genom vilket ägarna av viltkameror kan förmedla sina bilder. Ett sådant system bör skapas och vara lätt att använda. Förutom bilder ska man kunna lägga till positionsuppgifter och andra nödvändiga uppgifter i systemet. Informationen om de skickade bilderna och viltkamerabilderna publiceras på nätet. I projektet bedöms hurudan roll rovdjurskontaktpersoner skall ha i bilduppföljningen.
Deltagare	Naturresursinstitutet och frivilliga ägare av viltkameror.
Ansvarig instans för projektet	Projektet samordnas av Naturresursinstitutet.
Resurser	Grundande av ett elektroniskt system kräver ekonomiska resurser. Det ska separat utredas om viltkamera-bilderna kunde vara en del av TASSU-uppföljningssystemet samt tjänsten riistahavainnot.fi.
Finansiering	Genomförs som en del av utvecklingsarbetet för stamuppföljningssystemen.
Praktiska inverknings	Med hjälp av projektet får man även under den snöfria tiden information om ett vargrevirs existens och eventuell reproduktion.

BILAGA 5. Skapa tröskelvärden för när man skall ingripa mot vargar som kommer nära bosättning

Syfte	Målet med projektet är att tillsammans med människor som bor i reviret, polisen och viltförvaltningen hitta gemensamt godkända verksamhetsmodeller för att ingripa mot vargar som upprepade gånger besöker gårdsplaner.
Konkreta åtgärder	<p>I projektets första fas prövas följande verksamhetsmodell:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Som gårdsobservation definieras vargens besök på 100 meters avstånd från ett hus eller en djurproduktionsanläggning. Om gårdsobservationen ska göras en anmälan till den vargreviransvarige som granskar och registrerar observationen. • Om tre eller mer gårdsobservationer görs under samma vecka, i samma bys område, i olika situationer är polisen behörig att reagera i situationen. • Om tio eller mer gårdsobservationer görs under en månad, i samma bys område, i olika situationer, är Finlands viltcentral behörig att reagera i situationen. <p>Vid granskning av kriterierna ska man dock alltid göra en situationsspecifik bedömning som inkluderar bl.a. bedömning av hot, besökets tidpunkt och vargens beteende.</p> <p>När kriterierna uppfylls söker man lösningar på problemet enligt en situationsspecifik bedömning. Detta sker under ledning av polisen eller Finlands viltcentral, tillsammans med de lokala funktionärerna för storviltsassistans.</p> <p>Projektet genomförs under två år med start på våren 2015.</p>
Deltagare	Polisen, Finlands viltcentral, vargreviransvariga samt rovdjurskontaktpersoner.
Ansvarig instans för projektet	Projektet samordnas av Finlands viltcentral.
Resurser och finansiering	Projektet genomförs som en del av förvaltningens och myndighetsverksamhetens grundläggande arbete. Resurserna beror på situationen. Den nödvändiga arbetsinsatsen kan inte uppskattas på förhand.
Praktiska inverknings	Med hjälp av projektet skapar man en verksamhetsmodell som fastställer när myndigheterna och viltförvaltningen ska ingripa i vargarnas besök nära bosättningar. Modellen ska vara tydlig och konsekvent för invånarna i vargreviret. Under projektet samlas också in erfarenheter av sätt och metoder för fördrivning av vargar och förebyggande av skador (se Bilaga 9).

BILAGA 6: Effekter av fördrivning av varg

Syfte	I projektet samlas in och bedöms erfarenheter av olika fördrivningsmetoder och testas nya, såsom ljus, ljud, smärtalstrande apparater samt fördrivningsmetoder som inbegriper hundar.
Konkreta åtgärder	Jägare som har deltagit i storviltsassistansverksamheten (SRVA) har under åren samlat erfarenhet av fördrivning av vargar. För att kartlägga denna erfarenhet riktas en nationell enkät för personer som deltagit i verksamheten. Med hjälp av den insamlade informationen bedömer man metodernas effektivitet och letar efter metoder med vilka fördrivningarnas effekt kunde förbättras. I projektet testas olika fördrivningsmetoders effektivitet genom att följa upp och analysera respons av djur försedda med GPS-halsband och personer som deltagit i fördrivningen. Projektet genomförs under åren 2015–2017.
Deltagare	Finlands viltcentral, rovdjurkontaktpersoner samt Naturresursinstitutet
Ansvarig instans för projektet	Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet
Resurser	För upprättande av enkäten, genomförande av enkäten i elektronisk form (vid behov som enkät per post) samt rapportering krävs en arbetsinsats på 2-3 månadsverk. De resurser som behövs för test av nya metoder beror mycket på den metod som testas.
Finansiering	Extern finansiering i mån av möjlighet
Praktiska inverknings	Genom att kartlägga erfarenheter och utvärdera effektiviteten av nya metoder kan man hitta metoder med vilka fördrivningar som en förebyggande metod kan effektiviseras.

BILAGA 7: Förvaltningsplanens effektivitet - medborgarnas oro

Syfte	I projektet utvärderas effektiviteten av de åtgärder som ingår i uppdateringen av förvaltningsplanen. Det finns två särskilda föremål för utvärdering: Den första anknyter till hur man genom åtgärderna kan svara på medborgarnas oro gällande vargen och tilliten till förvaltningen. Den andra gäller förhållandena mellan aktörerna i vargfrågor och utvecklingen av förhållandena.
Konkreta åtgärder	Finlands viltcentrals tre regionala kontor samt områdenas polisinsättningar registrerar i mån av möjlighet alla medborgares kontakter gällande vargfrågor under åren 2015–2016. Till registreringen fogas uppföljningsuppgiften om de åtgärder som kontakten har lett till. Den person som ansvarar för utvärderingen av effektiviteten ringer till en del av dem som tagit kontakt snart efter den ursprungliga kontakten, och utreder genom diskussion och genom att ställa standardfrågor, vad som var orsaken till kontakten, hur den som tog kontakt upplevde kontakten och om han eller hon hade någon hjälp av den åtgärd som kontakten ledde till. Till aktörer i vargfrågor riktas årligen en kort enkät som har som syfte att kartlägga förhållandena mellan aktörerna och utvecklingen av förhållandena årligen. Projektet genomförs under åren 2015–2017.
Deltagare	Finlands viltcentrals regionala kontor och viltråd, jaktvårdsföreningarna, personalen i rovdjursforskningen, de regionala naturskyddsdistrikten, polisen.
Ansvarig instans för projektet	Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet
Resurser	Organisationerna för dem som registrerar kontakter ska ge de personer som deltar i projektet (Finlands viltcentral: max 6 personer, polisen: max 6 personer) arbetstid för registrering av kontakter och åtgärder som följt dem. För utvärdering av effektiviteten och rapportering behövs en arbetsinsats på två månadsverk. För sammanställning av de elektroniska enkäter som genomförs under åren 2015 och 2016 och resultaten av dessa behövs under åren 2015–2016 sammanlagt en arbetsinsats på ett månadsverk.
Finansiering	Finlands viltcentral, polisen, Naturresursinstitutet samt extern finansiering i mån av möjlighet.
Praktiska inverknings	Med hjälp av utvärderingen kan man utveckla växelverkan mellan aktörerna samt utvärdera effektiviteten av förvaltningens och myndigheternas åtgärder.

BILAGA 8: Stamvårdande jakt på varg under vintern 2015 och 2016

Syfte	Syftet är att rikta stamvårdande jakt på vargindivider som orsakar olägenhet eller skada samt förebygga olagligt dödande av vargar. Syftet med pilotprojektet är att utreda inverkan av stamvårdande jakt på vargar på bevarandet av flockens livskraft och vargarnas beteende.
Konkreta åtgärder	<p>Jord- och skogsbruksministeriet föreskriver genom förordning den årliga högsta bytesmängden vid jakt som sker med stöd av stamvårdande dispenser i hela Finland. Grunden för förordningen utgör den information om Finlands vargstam som Naturresursinstitutet har producerat.</p> <p>På vargreviområdet ansöks om en gemensam stamvårdande dispens för dödande av varg per bestämt vargreviområde. Förutom ansökningsgrunder ska man i ansökan utnämna en jaktledare samt minst två biträdande jaktledare som har i uppgift att planera en säker jakt samt ansvara för att bestämmelser om jakten följs.</p> <p>Finlands viltcentral utvärderar och utreder från fall till fall grunderna för beviljande av dispenser. Ett särskilt villkor ska vara att stamvårdande dispenser endast kan beviljas för etablerade vargflockar med reproduktion och om vilka det finns stamuppföljningsuppgifter tillgängliga via Tassu-systemet. Dispens kan i regel beviljas för en varg en per vargreviområde. För att sådant område där det finns flera livskraftiga närliggande flockar, kan beviljas två dispenser. Dispensen begränsas till vargreviområdet och jakttiden är 21 dygn. Vid jakten ska dödande av alfaindivid undvikas. Det rekommenderas att jakten riktas mot en ung individ som orsakar skada. Dessutom kan stamvårdande jakt riktas på ett revir med vargar som orsakar skada eller olägenhet i artens starka förekomstområde.</p> <p>Innan jakten ska man på förhand anmäla deltagarnas namn och jaktområdet till Finlands viltcentral och polisinspektionen i området, dessutom skall anmälan göras att jakt utförs inför varje enskilt jakttillfälle. Efter varje jakt dag ska man göra en anmälan om avslutad jakt. Om jakten sker i en kommun som befinner sig i en riksgränsområde ska de ovan nämnda uppgifterna också anmälas till gränsbevakningsväsendet.</p> <p>Om en varg skjuts vid jakten ska den omedelbart anmälas till Finlands viltcentrals regionala kontor samt polisinspektionen i området per telefon eller e-post. Skottplatsen ska anges i anmälan. Bytet hör till dispensinnehavaren, om inte jaktsällskapet har kommit överens om annat. Från bytet ska dock lämnas begärda prov för stamuppföljningsändamål.</p> <p>Jaktens inverknings uppföljs med de olika metoderna för stamuppföljning och hur antalet vargobservationer nära gårdspåsar och antalet skadefall utvecklas. Med en enkätundersökning utreds förändringen av medborgarnas attityder samt de genomförda åtgärderna för förebyggande av olagligt dödande av vargar.</p>
Deltagare	<p>Finlands viltcentrals team för planering av beskattning av direktivarter förbereder bakgrundsutredningarna och behoven att rikta jakten. Besluten om dispenser fattas som offentlig förvaltningsuppgift på uppdrag av chefen för offentliga förvaltningsuppgifter eller hans ersättare.</p> <p>I dispensen som beviljas av Finlands viltcentral begränsas antalet jägare som deltar i jakten till högst 50. Rekommendationen är att utbildade och erfarna jägare deltar i jakten, särskilt storviltsassistentfunktionärer samt rovdjurskontaktpersoner.</p>
Ansvarig instans för projektet	Projektet samordnas av Finlands viltcentral.
Praktiska inverknings	Med hjälp av projektet får man information om effekterna av den stamvårdande jakten på flockens livskraft och vargens beteende samt medborgarnas attityder. Syftet med stamvårdande jakt är att ingripa mot individer som orsakar olägenhet eller skada samt förebygga olagligt dödande av vargar. Efter projektet görs en separat bedömning av fortsättningen för den stamvårdande jakten.

BILAGA 9: Revirvårdeshandel

Syfte	Syftet med projektet är att skapa ett revirspecifikt kompensations-, stöd- och utvecklingssystem som baserar sig på privat finansiering, dvs. revirvårdeshandel.
Konkreta åtgärder	<p>Diskutera idén med intresserade revirområden och renbeteslag.</p> <p>Undersöka de legislativa förutsättningarna för revirvårdeshandel.</p> <p>Undersöka med vilka ekosystematiska, kulturhistoriska och ekonomiska principer knutna till vargens beteende som ett vargrevir kunde indelas i olikvärdiga områden som kunde säljas virtuellt.</p> <p>Utreda vilka mekanismer som kunde sporra till att leva i ett vargrevir som alternativ till revirvårdeshandel.</p> <p>Undersöka olika mekanismer för revirvårdeshandel samt principer, regler och praxis för att rikta de insamlade medlen inom revirområdet.</p> <p>Förhandla med frivilliga revirområden och renbeteslag samt föreningar och stiftelser om praktisk pilotering av revirvårdeshandeln. Projektet genomförs under åren 2015-2016.</p>
Deltagare	Naturresursinstitutet, arbetsgrupperna i vargrevirområdena, Renbeteslagens förbund, jaktvårdsföreningarna, Finlands viltcentral samt olika föreningar och stiftelser.
Ansvarig instans för projektet	Naturresursinstitutet
Resurser	Undersöknings- och planeringsarbetet förutsätter en arbetsinsats på sex månader. Den övriga verksamheten baserar sig på frivillighet och samarbete mellan aktörerna.
Finansiering	Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral.
Praktiska inverkaner	<p>Medborgarna erbjuds möjlighet att delta i förvaltningen och skötseln av vargfrågor.</p> <p>Det uppstår en verksamhetsmodell för riktning av privat finansiering för förebyggande skadeåtgärder i vargreviret. Olägenheter och skador orsakade av vargen minskar, förhållningssättet till vargen förändras och vargflockens status stärks. Det centrala målet är att människornas välbefinnande ökar.</p>

- 1/2015 Maa- ja metsätalousministeriön tilusjärjestelystrategia 2015-2020
ISBN 978-952-453-875-6 (Verkkajulkaisu)
- 2/2015 Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle
ISBN 978-952-453-876-3 (Verkkajulkaisu)
- 3/2015 Suomen riistataloudellinen kosteikkostrategia
ISBN 978-952-453-877-0 (Verkkajulkaisu)
- 4/2015 Suomen susikannan hoitosuunnitelma
ISBN 978-952-453-878-7 (Verkkajulkaisu)